Proletari din toate țările, uniți-vă!

REVISTĂ A UNIUNII SCRIITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

LUCEAFĂRUL

ANUL XII
36 (384)
Sîmbătă,
6 septembrie 1969
8 pagini — 1 leu

N. Filimon

Cu mult n-a supraviețuit Nicolae Filimon apariției romanțului său original „Ciocoii vechi și noi", tipărit în 1863 la „Imprimeria Statului". Întîlnindu-l într-o zi pe romancierul căruia contemporanii se pare că nu-i ziceau așa și nu-l prea simțiseră ca pe o glorie prezentă, necum ca pe una de căpătîi a istoriei literare, Ion Ghica l-a „tratat de ipocondru" cînd Filimon i s-a plîns că „sufere de piept": era „cît un munte, nalt, gros și rumen la față" și nu putea fi crezut că-și simte foarte aproape sfîrșitul. La cîteva săptămîni după acea întîlnire, Filimon avea să se stingă. Fotografia cea mai banalizată de manuale (și pe care o reproducem în această pagină) ni-l prezintă în ultimii săi ani, într-adevăr masiv, de o masivitate balzaciană, dar obosit și cam străin de sine, cu un gest naiv, ezitant al mîinilor mari pe lîngă jiletca cu lanț de ceasornic și lîngă pălăria — un fel de fes occidentalizat cu boruri late — așezată cam popește pe genunchi, resemnat parcă de ceea ce avea să i se mai întîmple. A sfîrșit la 46 de ani, o vîrstă de a cărei tărîie un om s-ar putea teme, activitatea sa scriitoricească începuse tîrziu, pe la 38 de ani — dacă o socotim de la foiletoanele publicate în Naționalul — și se încheiase grăbit, în mai puțin de zece ani. Biografia sa, deși consumată rapid, apare însă enormă — după ce mult timp rămăsese necunoscută cercetătorilor. Și va interesa încă foarte mult ca scriitor, mai ales pentru cei ce se ocupă cu scrisul și, de loc ciudat, ca personaj fabulos. Autodidactul în ale cărui cărți se simte de atîtea ori efortul greoi, inabil, de a-și depăși condiția socială umilă și de a fi generos în substanța scrisului și în cuprinderea și judecata societății mai mult decît îi permitea condiția sa intelectuală și chiar starea lucrurilor din jur, — era o enciclopedie de viață, trăise risipit dar intens, traversase cele mai diferite și mai pestrițe medii; bucureștean prin naștere, nu-i scăpaseră nici curțile mari boierești, cu forfota ascunsă de mafie dîmbovițeană a slugilor ce-și pîndeau stăpînii odată cu venirea holerei, sau gata să tragă folos din infidelitățile duducilor; după cum nu-i scăpaseră lui Filimon nici gentilomii de mahala, romanțioși în amor și în politică, amețiți de foame și de patimă pentru slujnice, implicați sau bănuiți oricînd de a fi fost implicați în atentatele împotriva caimacanilor, încercate cu sfecle găurite și cu sticle de cerneală turcească umplute cu nisip. Tragic era și fondul și masca, fețele sulemenite de orient ale Bucureștilor se răsuciseră și ele spre occident. Filimon, natură robustă, pofticios și priceput la ospețe așa cum îl arată Ion Ghica, pare să fi avut acest apetit și în lucrările condeiului, mai avid decît se zice că l-ar fi avut chiar în fața depozitului de documente, cît a fost impiegat al arhivei; dar prea ușuratec s-ar putea aluneca în credința că Filimon a avut tentația ridicolului, cînd de multe ori ridicolul apare ne-voit de scriitor, patetismul lui tîntise drama tabloului mai ales, și patetismul îi fusese la rîndu-i atins de ceea ce n-ar fi dorit. Nu puțini sînt înclinați să găsească în atîtea pagini ale cărților lui acea plăcere de ospăț a scrisului față cu lumea, pagini cu destine unice, părînd și mai teribile alături de atîtea slăbiciuni pentru pitoresc, de atîtea intenții didactice moralizatoare ale literaturii sale, de atîtea eșecuri bufe și mizerii ale cuvîntului, acestea din urmă ele însele privite ca o savoare filimonească, fiind ale unui timp literar pierdut deci iertat, și nu numai ale unui timp literar. Dar nimeni n-ar putea aminti fără ca înțelegerea asupra scriitorului să rămînă intimidată că pofticiosul care își văzuse, la 11 ani, tatăl pierind în holera de la 1830, cîntărețul de stradă, prietenul mai mic al grupului Anton Pann, Nănescu, Chiosea și Unghiurliu, coristul din trupa madamei Carl, flautistul din orchestra lui Papa Nicola, contipistul, foiletonistul-salahor, a putut urca de la pa vu ga di și de la cîntecul de lume la romanul de critică socială de mare construcție epică, de la Arghir al lui Baarac și de la Nastratinul lui Pann răsucit în cuvinte, la destinele stendhaliene din „Ciocoii vechi și noi".

Poate că nu este în literatura noastră un scriitor care să fi făcut la timpul său un pas atît de mare și să nu fie învinuit de atîtea tributuri plătite tonurilor întîrziate ale vremii literare din țara sa, să nu i se impute chiar slăbiciunile și stagnările de mai apoi din istoria scrisului românesc: pitorescul facil, de pildă, ancorarea într-un balcanism încremenit, patima plină de părtinire și moralizatoare cu care-și duce și sancționează personajele. Așa cum din Dinu Păturică s-a făcut „cap de serie" al arivistului în proza românească pînă la romanul dintre cele două războaie și la cel de azi, discuțiile literare cele mai actuale, în focul polemicii, privind perspectivele moderne ale scrisului, îl vor evoca pe Filimon, vor elogia cărțile altor autori prin paginile lui capitale și vor critica pe alții prin căderile lui. Încă un semn că scriitorul a fost și rămîne atît de mare, încît fiecare epocă de prozatori își ia unele din întrebările cele mai dificile din capătul de lume al acestui scriitor care se apucase tîrziu și singur de certata și riscanta meserie a condeiului. Dar printre aceste întrebări, va fi aceea privind condiția cu totul nouă pe care o anunță, o încearcă și o împlinește Filimon. Filimon nu era nici prin naștere, nici prin destin sortit marilor onoruri publice, cuvîntul său scris a avut greutate numai în măsura în care cuvîntul său scris a avut valoare. Prestigiul public al scriitorului începea să vină direct din valoarea și prestigiul scrisului și se cerea respectat chiar în lipsa unor ranguri și poziții sociale moștenite sau dobîndite prin mijloacele vremii. Această nouă condiție a scriitorului, mult mai dramatică, care-și ia singură toată răspunderea, fără posibilitatea de a se ocroti înapoia vreunui regim preferențial de impunitate, aveau s-o încerce masiv numeroși scriitori; Filimon e printre capii de serie în acest sens: jurnalistul de la Naționalul, Independența, Revista Carpaților, Țăranul român, prin ținuta și atitudinea sa civică plină de riscuri și de privațiuni, anunță mai direct condiția lui Eminescu și Caragiale de la Timpul și a atîtor contemporani ai lor, tot mai mult expuși prin demnitatea cuvîntului ,nefiind dublați de o altă favoare, neavînd decît munca și valoarea singură a scrisului, rosturile lor identificîndu-se tot mai mult într-o profesie ce se definea cu limpezime,

Ștefan BĂNULESCU

(Continuare în pagina a 2-a)

N. FILIMON — După o fotografie din jurul anului 1862

OMAGIU LUPTĂTORULUI

Destinul personalității eminentului om de stat Ho Și Min se leagă indestructibil de lupta și cuceririle poporului vietnamez.

În acest om, poet filozof și ziditor activ de țară, întrevedem o întreagă istorie, promovînd valorile stabile ale socialismului, angajîndu-se cu toată puterea și dăruirea de sine în cucerirea libertății și independenței naționale.

De la o vîrstă foarte fragedă, Ho Și Min a cunoscut activitatea revoluționară, evoluînd pe o orbită din ce în ce mai înaltă, activînd tot mai decis în promovarea intereselor patriei sale. La Londra, în Franța, la Congresul al V-lea al Internaționalei de la Moscova, unde îi întîlnește pe Lenin, în China, unde fundamentează prima organizație de eliberare națională vietnameză, el probează exemplara sa personalitate comunistă. Din anii ilegalității, cînd se reîntoarce în patrie, formînd Frontul Democratic, pînă la organizarea primelor unități ale Armatei de Eliberare și pînă la proclamarea Republicii Democrate Vietnam, el a fost răspunzător și implicat cu toate fibrele ființei sale în istoria nouă a poporului vietnamez. În afara acestei vieți zbuciumate, arzătoare, n-am putea să ne facem o imagine exactă a evoluției unui popor destoinic, egal cu sine pînă la eroism, urmîndu-și cu abnegație drumul propriu.

În decursul timpului, poporul român și-a exprimat cu toată vigoarea atașamentul și sprijinul față de lupta poporului vietnamez, față de eminentul lui fiu, Ho Și Min. Material, moral și politic, România Socialistă s-a simțit întotdeauna alături de destinul acestei țări prietene. Este cunoscută poziția partidului nostru în privința neamestecului în treburile interne ale altor popoare. Ea a răsunat și continuă să răsune în arena internațională cu claritate și în ceea ce privește lupta eroicului popor vietnamez, singurul în stare să-și aleagă drumul pe care și-l dorește.

Moartea conducătorului de mare prestigiu care a fost Ho Și Min, reprezentant de seamă al mișcării comuniste internaționale, înflăcărat adept al independenței naționale, surprinde poporul vietnamez în plină luptă, în hotărîtă afirmare de sine. Omagiul pe care noi toți, alăturîndu-ne poporului vietnamez, îi aducem luptătorului, se transformă într-o încredere nestrămutată în victoria progresului, în sentimentul așezării lumii pe temelii tot mai drepte.

„L"

Însemnări de atelier

Vremea valorii

Septembrie verifică și cheamă mai spre adîncuri cu lumina lui bătrînă de porumb uscat, ruginit. Frunzele vor renunța și ele curînd; clipa desprinderii e cea mai înțeleaptă, nu suportă întîrziere. Decorul vegetației pierind, spiritul îi va rămîne, larg deschis, întreg spațiul, pentru celălalt decor, al fanteziei și eflorescenței de idei. Toamna ne apasă, cu un gest blînd, și mai mult, în noi înșine, în căutarea celei de a doua naturi — natura cuvîntului.

Tot ce e de cules se va culege. Ce a fost dat sau organizat în așa fel, încît să crească, a crescut. Nici mai mult nici mai puțin decît îi stătea în putere. Dar chiar și cunoașterea clară a limitei trecătoare în procesul răbdător al acestei creșteri, este un semn de izbîndă, un factor pozitiv, fie și pentru simplu fapt că ai constatat limita, sîciitoare în lucrul tău și, cunoscînd-o, ești îndreptățit să crezi că o vei și învinge. Simțul realității începe cu recunoașterea dificultăților și imperfecțiunii. Numai emfaza se dispensează de orice accident, imuabilă și eternă în numirea arbitrară a lucrurilor.

Toamna se face numărătoarea, ca în proverbul știut. O inventariere sau reinventariere riguroasă, fără amăgirile, în ordinea firii și ele, pe care le produce speranța încă nesprijinită de experiență, de exercițiul practicii. Numărînd cinstit, cunoscînd exact rezultatele, te apuci iarăși de lucru cu un spor de încredere și de control dobîndit, asupra ta și a ceea ce —, aruncîndu-ne ochii în jur, — numim viață, numim existență, numim realitate. Într-un anume fel, și noi renunțăm, și noi ne desprindem de ceva, și noi ne desfrunzim. Și înlăuntrul nostru are loc o amplă și tăcută desfoliere: pentru că renunțăm la erori, pentru că eroarea e tot ce poate fi mai neexistențial, mai veșted și mai ușor de rupt la cea mai liberă aderare de vînt.

Mirișteie se vor întinde iarăși negre și grele. Nimic nu va mai fi ușor de ascuns, nimic nu se va mai opune vederii agere, încît iepurii, pe cîmpuri — victimele cele mai dezarmate ale faunei noastre, — vor trebui să sară mai calculat, pe terenul prea neted și prea comod pentru vînători.

Mă gîndesc la școlari. Cei care au învățat anul trecut alfabetul, în toamna aceasta vor întocmi primele propoziții la compunerea „scrieți ce vă trece prin minte". Subiectul e un domn sever. Predicatul, ceva iute care unește. Complementul adaugă și el ceva tonic, mereu tînăr și trainic în mișcarea scrisului. Această mișcare — mișcarea scrisului — de la prima pînă la ultima ei vîrstă, seamănă cu felul în care se hrănește puiul de vultur. El — fapt surprinzător atestat de experiență — nu poate minca decît din viteză. Stăpînul îi arată pasării palma în care ține o bucată de carne. Vulturul nu schițează nici o mișcare. Stăpînul îi îndreaptă spre plisc carnea cu un gest iute și neprevăzut. Pasărea o înhață numaidecît. E o veche învățătură de pe vremea cînd oamenii încă se mai jucau cu vulturii și în care oamenii învățau de la vulturi.

Noi spunem, invers, „mură-n gură". Cu asta nu se poate face nici o dramă și nici o comedie. Optăm pentru Prometeu, simbolul permanentei curiozități umane, al cunoașterii prin risc și prin suferință. Îmi place să cred că Prometeu se zbătea foarte mult înlănțuit cum ședea pe stîncă. Îmi place să cred acest lucru pentru că altfel, vulturul, trimis drept pedeapsă de Zeus, nici nu i-ar mai fi dat atenție, nici nu s-ar mai fi apropiat de el și nici nu l-ar mai fi trecut în legendă scurmîndu-i măruntaele. Mitul acesta seamănă cu experiența descrisă mai sus. Și Prometeu — inversînd raporturile — era pentru vultur o pradă, o bucată de carne în mișcare. Vulturul și Prometeu se înțeleg însă foarte bine, ei își sînt necesari unul altuia. Istoria omenirii, istoria culturii, este plină de această nobilă acceptare a chinului: **Trup sfînt și hrană sieși Hagi rupea din el.**

Constantin ȚOIU

CRONICA LITERARĂ

Teodor Mazilu:

PROZA SATIRICĂ

Iarăși un volum antologic ne reține atenția de astă dată prin „Proza satirică“ a lui T. Mazilu. Prezența ei se impune cu atît mai mult cu cît volumul în întregime pare a fi echilibrat, dar nu mai puțin prin aceasta, sînt discutabile bucățile luate în sine. Contestat încă la precedentele cărți („Plimbare cu barca“, „Vara pe verandă“) de unii, afirmat cu aceeași tărie de alții, iar acum în timpul din urmă o cvasitotală ignorare pe care i-o arată critica, autorul, el însuși inegal, n-a reușit să impună în ochii celor care îl citesc stilul unei sensibilități tranșante care să dea o formulă viabilă. Cu anumite restricții s-ar putea spune că în fond dificultățile prozei sale sînt unele ce țin de însuși genul acestei proze. Căci atunci cînd nu desfaci realitatea în pinze enorme rabelaisiene, ori cînd nu surprinzi, genial aproape, cum face Caragiale, în gesturile cele mai mărunte, semnificațiile unei întregi mecanici existențiale, greutatea stă în a găsi o formulă de echilibru între aceste linii plenare și a descrie cu mijloace fixe întregul cîmp de relații umane ce intră în vedere. Această mereu egală deschidere a unghiului cînd nu e făcută monoton în afara interesului, poate da cel puțin o unitate tematică dacă nu o profundă coerență a motivelor. „Proza satirică“ are asemenea focare și în contrapunerea lor autorul pare a nu fi ignorat o anume intenționalitate. E mai întîi lumea „fostilor“ prinsă de autor în cele mai variate ipostaze de la teama și lașitatea hilară pînă la jocurile de conștiință ascunse ce ajung în marginea perversității interioare. În „Amantul reginei“ situația e oarecum clasică: În cercul de vechi prieteni unde-și petrecea după-amiezile la Nestor, un bătrînel ce fusese iubitul reginei pe vremuri, scapă într-o seară „cîteva observații răutăcioase la adresa regimului“. Neluîndu-și seama la început, pe drumul spre casă incidentul îi precipită conștiința, arunc[illegible]-l de-a dreptul în panică, hotărăște să se întoarcă înapoi pentru a repara situația ști[illegible] ține chelnerului o lungă lecție asupra noilor realizări, gîndind pînă la urmă că însuși chelnerul e reacționar. Dar liniștea adevărată n-o va avea decît acasă unde-și trezește prin telefon prietenii cu injurii pentru a le demonstra tuturor că sînt niște reacționari. În schimb însă, în „Hoțul și Giordano Bruno“ prin persoana doamnei Bogdăneanu problema e pusă mai complicat. Trufașa boieroaică de odinioară și-a negat cu totul condiția confecționîndu-și o mască surprinzătoare: „Era membră în comitetul de bloc, colabora la gazeta cetățenească de stradă cu articole despre realizările regimului de democrație populară sau despre ultima sesiune a Organizației Națiunilor Unite. Judeca totul după criterii politice, oricărei întîmplări, chiar mai neînsemnate, îi deslușea imediat implicații de natură politică și ideologică“. Cameleonismul e atît de perfect încît nu-ți poți da seama unde e prostie și bună intenție, unde e ipocrizie și unde sentiment curat și pînă unde acoperă minciuna și prefăcătoria pură adevărul faptelor pe care le face în văzul tuturor. Pe unica sa fată „o silea să citească ziarele, să se pună la curent cu evenimentele politice“ iar viitorului ginere îi declară total: „Nu încredințez viața fiicei mele decît unui membru de partid“.

O altă serie mai bine reprezentată e constituită din teme pasionale: „Drumul spinos al iubirii“, „Balada despre iubirea nefericită a domnișoarei Elena Suditu“, „O plimbare cu barca“, „Mijloace de locomoție“, însă de puține ori aceste bucăți se ridică pînă la nivelul unor reușite literare notabile, consumîndu-se în conflicte minore în care doar sporadic („Suspiciune“) tenta psihologică îmbogățește perspectiva.

Mult mai deosebit este interesul lui T. Mazilu pentru actualitatea imediată, din care reproduce în volum largi decupaje. Prin numărul mare de personaje pe care le construiește deasupra realității — existențe-document ale acestor ultime două decenii — el este cel mai susținut autor de proză satirică pe care-l avem. Intenția primară a fost poate aceea de a da o adevărată Caracterologie a epocii ca o reprezentare naturală a întregi galerii de tipuri și situații pe care le-au generat noile schimbări sociale. Însă nesusținut de forța creației, din imensul proiect n-a ieșit decît o viziune fragmentară cu inegalități evidente în care nu rare ori (vorbind în ansamblu) modelul se perpetuează mai mult în virtutea unei scheme decît prin intuiția directă a realității. Am putea reface noi înșine, dacă n-ar fi prematur, itinerariul acestor personaje de-a lungul volumelor de pînă acum ale autorului (căci există o circulație a temelor), ele ne-ar dezvălui uneori inteligență și compasiune, de cele mai multe dăți insignifiantă, îngîmfare și prostie, ariditate sufletească, incapacitate ori cel mai cras conformism. Cornel Irimescu după ce concepe „o crimă perfectă“ e neliniștit sufletește fiindcă neglijase ceva fundamental: „regretul sincer, din toată inima, pocăința adîncă, durerea simplă și omenească pentru pagubele imense pe care le va aduce statului“. În „Cerc vicios“ un „tovarăș Mocanu“ dă directive „tovarășilor îndrăgostiți“ în ședințe cam așa: „viața personală trebuie să fie una și aceeași cu cea obștească... acasă, în tramvai, la reuniuni tovărășești, la cinema, să ne comportăm ca într-o ședință. Viața personală e una și aceeași cu cea obștească, un tot unitar de care să fim mîndri. Rău și greșit procedează acei tovarăși care au două vieți“. Altă dată birocratismul acesta devine alienare debordînd obsesiv în halucinație și delir: — „...Iubita mea, soarele sufletului meu, poți să te dezbraci? Nu vrei să te dezbraci? Ți-e frică, iubita mea? N-are de ce să-ți fie frică. Ce poate să ți se întîmple dacă te dezbraci în fața soțului tău legitim? În cel mai rău caz... am vorbit și cu tovarășul Benedict. E și dînsul de acord să te dezbraci goală în fața mea. Ce frumos ai purtat! Auzi, iubita mea, nu vede nimic rău în asta. Nu te bucuri, iubita mea? Și dacă tovarășul Benedict, de care depind direct, a spus că nu vede nimic rău, tu de ce nu te dezbraci, de ce te uiți așa la mine?...

Și deodată, în clipele cele mai decisive, se tăvălea pe bărbatul o părăsește bruse. O frică animalică punea stăpînire pe Cucu.

— N-auzi pașii șefului?

— Sărută-mă...

— Cum să te sărut, n-auzi pașii șefului?

— Mîngîie-mă...

— Cum să te mîngîi, n-auzi pașii șefului?

Și bărbatul, înfricoșat, pleca de acasă, o părăsea... Și se întorcea acasă după luni sau ani de zile...“. Uneori bucăți concentrate sînt scrise, am putea zice, în tradiția fiziologiilor moldovene din secolul trecut sau refac prin tehnica punerii în scenă marile „momente“ caragialești: „Mititelu“, „Gangsterul“, „Mică“, „Patronul“. Însă un tipic plenar nu e realizat niciunde, fiindcă autorul purifică cu greu esteticul propriu zis de jurnalistica comună, rămînind de obicei la nivelul unor **formule narative** previzibile ce strică impresia tocmai prin hibriditatea lor. Autorul devine atunci un colecționar (volumul de debut — din care e drept nu reproduce părțile slabe — și-l intitulase de altfel „Insectar de buzunar“) iar literatura tinde spre fișă ori notația reporterică de carnet cea mai simplistă. Proza lui T. Mazilu nu s-a eliberat încă complet de ticurile unei anume literaturi ce-a făcut epocă la noi. De altfel o dificultate în plus venea și din aria tematică pe care autorul o explorează, căci luîndu-și eroii dintr-o anumită etapă istorică, el era legat prin însuși acest fapt de acele timpuri, și e greu de crezut că o asemenea scriere numai cînd se ridică la o tipologie generală ce e valabilă oricînd și oriunde. Poate tocmai din această temporalitate pe care o au narațiunile lui T. Mazilu ies cu pregnanță în afară caracterul lor moralist. Căci e surprinzător a constata lipsa în cele mai multe din bucățile sale a unui puternic filon satiric și mai ales înclinarea, ce ține oarecum de un temperament profund, spre lecția etică propriu zisă (cel puțin o subordonare a uneia de către cealaltă poate fi observată de oricine). De aici absența aproape deplină a unui comic de limbaj ori de situații, tonul moderat în favoarea conținutului care el e pus în evidență („o, morala burgheză! eu sînt de acord s-o blamăm, s-o disprețuim, dar înainte de asta trebuie s-o cunoaștem. Dacă n-o cunoști, nu te apucă repulsia, lipsește elementul concret. De abia după aia poți să faci comparația, să știi ce e un sentiment frumos“ — spune autorul undeva prin gura unui personaj), în fine, prezența în volum a unui număr de povestiri ce nu frizează în nici un fel ridicolul, satira etc. Schița etică are o finalitate imediată pe cînd satira una mai îndepărtată, apoi iarăși lipsa unei mobilități a registrelor mergînd de la umorul negru pînă la autoironie, marcă cu totul specifică a satirei, întărește convingerea de mai sus.

Cînd se ridică deasupra acestor zone proza lui T. Mazilu este excepțională, abstrasă din ocazie ea reușește probe de cel mai autentic talent. În „Pălăria de pe noptieră“ Demeter are într-un moment de beție totală senzația inefabilă că dacă va mai purta pe cap pălăria la care ține atît de mult, va muri, obiect de la care și abdică din acel moment spre stupefacția generală a celor care-l cunoșteau. Însă într-o zi, bolnav fiind, își pune aproape fără voia lui pălăria pe cap și moare într-adevăr, „dar — mai are el timp să gîndească că un altul făcuse gestul — cel care murea era un străin, pe care-l disprețuia și cu care n-avea nimic comun: Demeter știa asta și era fericit“. Dar piesa memorabilă poate a întregului volum este „Iluzia“.

Într-o societate de septuagenari, de la un anumit moment absoluta preocupare începe să devină decuparea cu asiduitate din revistele ilustrate a trupurilor de femei celebre. Jocul luat din ce în ce mai serios devine pînă la urmă o altă realitate cu semnele și convențiile ei proprii și însuși grupul bătrînilor se transformă într-o exotică adunare. Cuvintele dobîndesc noi înțelesuri, lucrurile capătă alte semnificații încît îi vom vedea pe acești fantasti ducînd lungi și duioase discuții despre foarfecile ce sînt indicate la tăierea prețioaselor hîrtii, despre felul cum trebuie ele ținute pentru a nu ciopîrți formele rotunde ale pozelor, sau, în sfîrșit, despre delicata și complexa operație de decupare propriu-zisă. Mistificația este totală cuprinzîndu-le întreaga existență diurnă și întîmplările cele mai neobișnuite pot trece ca foarte naturale. Iată acest picant colocviu ce se poartă după toate regulele codului insolitei societăți:

— Nu-mi place să decupez brunete. Am încercat de cîteva ori, dar foarfeca m-a refuzat. Nu tăia de loc în ziua aia... Avea ceva vulgar...

— Da. Așa e. Deși toți se dau în vînt după brunete. Și eu am păcătuit cu o brunetă. Ne iubeam, nu trebuia s-o decupez. Dar, în sfîrșit... am decupat-o, dar cînd m-am uitat mai bine, iacă, nu mi-a mai plăcut.

— Tu ești și foarte capricios.

— Da și nu prea. Dar sînt foarte bun. Eu am grijă de poze și după ce le decupez, alții le aruncă cine știe unde, eu le păstrez pe toate.

— Mie mi-e mai greu să le ascund. Cu o franțuzoaică mi s-a întîmplat ceva neplăcut. Am avut un incident. O decupasem dintr-o revistă progresistă. Îmi pierdusem orice speranță s-o mai întîlnesc — era o revistă foarte sobră —, cînd, la sfîrșitul unui articol politic, tocmai cînd mă așteptam mai puțin, apare franțuzoaica. Splendidă femeie! Am decupat-o, și după ce am mai privit-o de cîteva ori am ascuns-o într-un dulăpior, nu știu ce mă enervase la ea în momentul ăla. Nevastă-mea a umblat pe-acolo, căuta ceva în dulăpior, și dă cu ochii de franțuzoaică“.

Limbajul perfect acoperit dă savoare stilului, cultivînd cu brio o excelentă ambiguitate. În situațiile care-i sînt definitorii, T. Mazilu atinge reale valori ale expresiei, putînd da modele ale genului.

Ion TURCIN

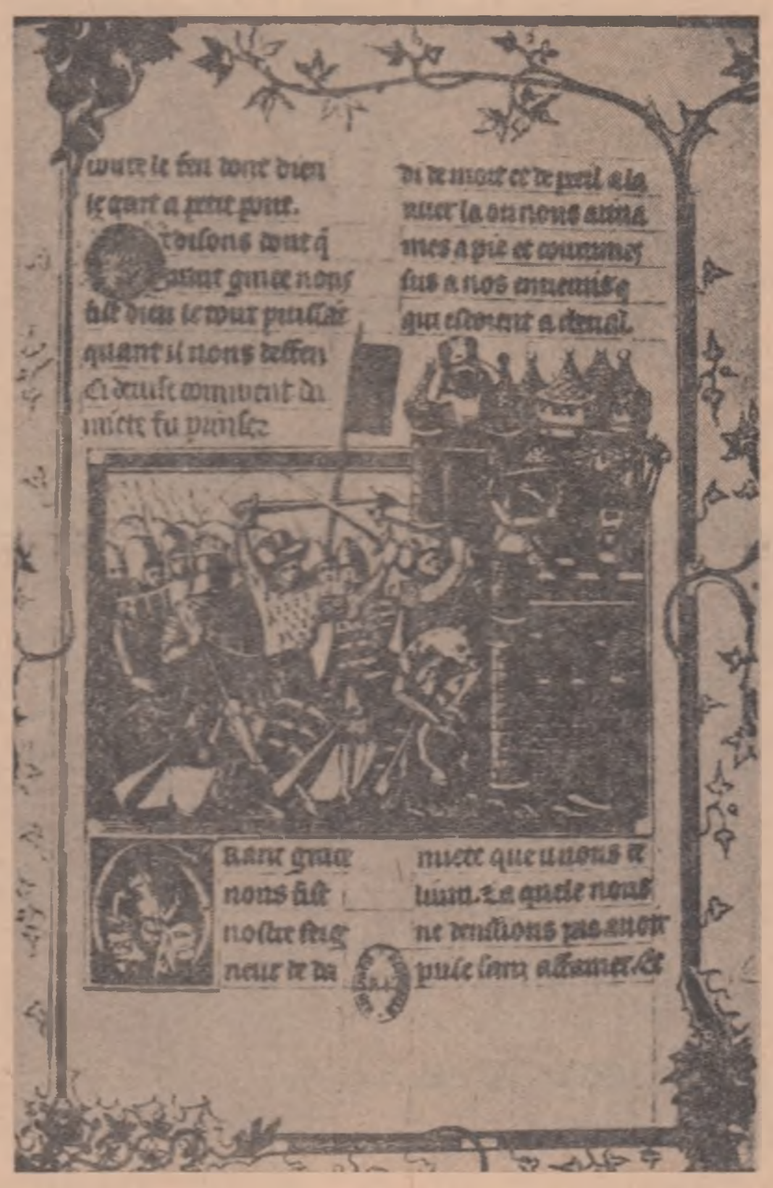

CENACLU

Vineri, 12 septembrie, la ora 19,30, se redeschide Cenaclul Uniunii Scriitorilor. Vor citi versuri: ION GHEORGHE (din cartea „Vertebra de pămînt“) și CLAUDIU MITAN.

N. Filimon

(Urmare din pagina 1)

cu o constantă acută de sens, atît în articol, în foileton, ca și în pagina de proză sau de poezie. Dispensa de demnitate începe să fie exclusă, și cînd apare, scandalizează și e reprobată. Impunerea acestei condiții scriitoricești noi ne va aminti de aceea mereu de Filimon ca de un întemeietor în istoria vieții literare românești.

Ion Ghica, în scrisoarea sa către Vasile Alecsandri — Școala acum 50 de ani — fără să fi vrut, poate, scosese în evidență tocmai apariția acestei noi condiții, prin desfășurarea succintă a evoluției de destin a lui Filimon în istoria vieții literare. Nu puțini au fost tentați să creadă că Ion Ghica folosește un ton „de sus“ în rîndurile sale despre Filimon, dar finalul scrisorii către Alecsandri e foarte clar: Ion Ghica se mărturisește printre puținii oameni ai vremii sale care au văzut, în Filimon, dincolo de anonimatul rangului său politico-social, un scriitor mare, și cînd spune asta, Ion Ghica însuși vorbește ca un scriitor despre un alt scriitor, pe care-l simte lîngă umărul său, pe care-l admiră scriitoricește, și-i elogiază onestitatea, demnitatea, exemplaritatea profesională, semn că o conștiință scriitoricească de solidaritate se născuse și se vroia transmisă urmașilor: „...cîștiga prin munca și talentul său; caracter independent, nu s-a căciulit niciodată la nimeni; urâ și disprețuia lipsa de demnitate și lingușirea; modest pînă a roși, cînd auzea laude pentru scrisul lui, n-a bănuit niciodată că era un scriitor de mare merit. Literatura a pierdut în el pe unul din luceferii săi“.

avant-

premieră

editorială

OVIDIU

„Poezii“

Colecția „Cele mai frumoase poezii“. Traducerea e semnată de Maria-Valeria Petrescu, prefața de Adrian Pîrvulescu.

GOETHE

„Călătorie în Italia“

Rod fericit al călătoriei pe care în tinerețe marele clasic al literaturii germane a întreprins-o în patria Renașterii. Traducere și note de Gh. I. Ciorogaru.

J. VERNE

„Copiii căpitanului Grant“

Traducere de M. Petroveanu și C. Toescu. Ediția a IV-a

BORIS PASTERNAK

„Liric“

— în tălmăcirea lui Marin Sorescu.

avant-

premieră

editorială

V. I. POPA

„Scrieri despre teatru“

Amplă culegere de articole. Cuprinde, printre altele: Critica vieții teatrale (1931—1934), Arta teatrului și problemele sale etc, precum și texte inedite. Cuvînt înainte de V. Mîndra.

D. STELARU

„Marc incognitum“

Va apărea în curînd o nouă selecție din opera poetică a lui D. Stelaru, în colecția „Cele mai frumoase poezii“.

A. TÂRZIU

„Nu-mi pasă“

După debutul în proza scurtă, autoarea va fi prezentă în librării cu un roman.

FL. GABREA

„Hanimore“

În prima sa carte de povestiri Florin Gabrea se dovedește un prozator original și pe deplin format.

PENDULA*)

iderea prietenului meu Oc-oteanu este învăluită în mis-uma trei săptămîni a fost înzurat în locuința lui din ra. N-a lăsat nici o scrisoare utut fi găsit nici un indiciu. toți, această stranie sinuci-ămas una din acele probleme e este dat să fie în veci ne-ă.

ă, cuprins de o adîncă și are nostalgie după prietenul , m-am pierdut în lectura ste o sută de scrisori primite ile de la el. Aici părea așa știam mereu, calm, lucid și aici se ridica vijelios și im-nt în atitudinile lui critice ntate. Totuși construcția lui ra departe de bizar. Avea un ănătos și o minte care îmi prin perfecta ei limpezime. ăsit și ultima lui scrisoare. scris un tremurat de emo-de îndoială și de temeri. pare că rotunjește energic dar după cîteva rînduri re-moliciuni de visător. Am că această ultimă scrisoare a lui este cea mai sinceră și mai lucidă din toate care le-am primit. Se pare totuși că-n ea circulă un fluid subteran al paradoxului.

M-am decis să o public. Nu este exclus ca din lectura ei cititorul să poată prinde un fir conducător, care să-l ducă în labirintul destinului acestui spirit ales și cald prieten.

Brașov, la 28 septembrie 1926.

Drag prieten,

Te vei mira desigur că primești aceste rînduri din Brașov. Mă știai doar aranjat definitiv la Tîrgoviște. Cred că ultima mea din acel oraș, în care-ți povesteam întîmplarea mea stranie cu locuința, nu te-a putut face să bănuiești că am motive să părăsesc și orașul. Nici eu n-am crezut ! Întîmplarea, cu toată brutalitatea ei, nu avea-n aparență puterea să mă dezaxeze, să mă arunce iarăși în nesiguranță și-n rătăcire. Totuși, cînd prin luna trecută, mă gîndeam la Sovata, că trebuie să revin la Tîrgoviște, că va trebui să-mi caut o altă locuință, simțeam un fel de teamă. Și ea creștea din zi în zi. Mi se părea că nu voi putea găsi în tot orașul o altă locuință și că oriunde mă voi așeza, nu voi avea liniștea și tăria de a trăi izolat. Cînd îmi reveneau în minte clipele acelea de groază pe care le-am trăit, starea aceea de surescitare permanentă, obsesia, agitația și tenebrele ce mi se păreau că mă-nlănțuie ca nălucile din toate părțile, simțeam o puternică amenințare. În plină plimbare sau pe malul lacului, pe vreo bancă, mă apuca o groază de nedescris. Cît mi-a plăcut orașul Tîrgoviște, cu casele lui cu grădini, cu liniștea și cu bisericile lui, cu ruinele istorice și cu împrejurimile atît de atrăgătoare, pe atît mi se păreau în acele clipe lucruri urîte și respingătoare, morminte sinistre din care strigoii întind brațele descărnate să mă cuprindă. Cum mă mai puteam întoarce în Tîrgoviște ? Crezi poate că-s arbitrar în judecata mea, îți închipui poate că-s dominat și astăzi de osemintele Elenei Pavlovna, peste care am dormit luni de zile ? Nu, drag prieten, nu, judecata mea e limpede și rece. Dar știi și tu că-s lucruri de dincolo de puterile omenești. Sentimente ce-ți vin de nu știu unde, presimțiri care te-ncercuiesc, temeri nejustificate și imbolduri care te mînă c-o forță de nebănuit. Și-n starea aceasta de spirit am plecat la București. Era ultima zi pentru detașări. Mi-am ticluit în grabă certificatele medicale, dovezile că am neapărată nevoie de aer de munte și înarmat cu ele, nu ușor, mi-am obținut detașarea la Brașov.

Cum ți-aș putea descrie bucuria cu care m-am întors la Sovata, nesfîrșita bucurie, cînd, ieșind cu trenul din Valea Timișului, sub umbra măreață a Postăvarului, am zărit Brașovul. Mi se părea un cuib de fericire, o oază binefăcătoare pe care, călător neobosit, o găsesc la sfîrșitul peregrinărilor mele.

Dar probabil că-mi este mie scris de un destin nefast să-mi petrec existența gonit din locuință-n locuință, de întîmplări ce ies din comun, de stranii înlănțuiri de fapte, pe care ființa mea trebuie să le dezlege. Dar să nu anticipez. Și nici să nu-ți las impresia că-s obsedat sau bolnav, îți voi descrie toată întîmplarea și te rog și pe tine să judeci.

Din Sovata am plecat spre Brașov la 25 august. Am tras la hotelul „Vesta", pe strada Gării. A fost singura cameră ce mi-am găsit-o. Afluența vizitatorilor și a sezoniștilor făcea imposibilă găsirea unei alte locuințe, cum se cade. Din acea zi a și început căutarea. N-a fost ușor să-mi aflu o locuință. Toate ocupate, toate goale, doar prin octombrie, noiembrie. Ce puteam face ? Am colindat Scheiul, Brașovul Vechi, Blumăna și Cetatea. Am luat-o spre Warte sau peste Livada Poștei, dar nicăieri nici o locuință goală. Stăteam de-o săptămînă la hotel și nu-mi puteam găsi loc. Atunci m-am decis să-mi iau o cameră mobilată și s-aștept liberarea locuințelor, ca atunci, în toamnă, să mă instalez în largul meu. Și a început din nou căutarea. Camere mobilate erau puține și pe care le găseam erau scumpe și aproape proaste. În plus, începuseră niște ploi, le știi tu, caracteristice Brașovului. Dimineața goneam în pardesiu cu umbrelă, după masă în impermeabil și galoși. Seara eram ud ca un marinar și-n piept c-o umezeală care mă făcea toată noaptea să tușesc. Și zilele treceau fără să-mi găsesc ceva. Exasperat, mă întorceam la camerele care în ajun mi se păruseră destul de bune. Le găseam ocupate. Și-ntr-o zi, cînd mă răpuseră boala, plictiseala și gripa ce mi se încuibase în oase, am luat-o la întîmplare prin strada Mihael Weiss, pînă am ieșit în strada Neagră, apoi am cotit-o în strada Castelului. Cum am intrat în ea mi-am zis, prima cameră ce-mi va ieși înainte liberă pe această stradă, o voi închiria imediat. Și așa am făcut. Un bilet într-o fereastră pătrată îmi arăta pe nemțește că proprietarul casei este sas. Am tras de un mîner de la poartă și undeva în curte a sunat un clopot cu glas vechi. Am așteptat cîteva clipe după care un cap bătrîn de femeie se ivi la o fereastră. O deschise cu grijă, ca pe un lucru fragil, și cu glas atît de stins că de abia îl înțelesei în ropotul ploii, mă întrebă ce vreau. Să-i fac plăcere, i-am răspuns pe nemțește.

Camera era drăguță, adică, cum să-ți spun, în mizeria în care mă găseam mi s-a părut că este. Era chiar la stradă, joasă, veche, cu tavanul din bîrne și scînduri vopsite în verde, cu două ferestre la stradă și c-o ușă groasă de stejar. Mobila era simplă dar curată, un pat tot așa de vechi ca toate lucrurile-n casă, un dulap, o oglindă, o masă-n mijloc cu două scaune și-ntr-un colț un spălător de lemn. Nici nu-mi trebuia mai mult. Mi se părea că toate acelea erau suma atributelor care să mă facă fericit. Pe pereți se găseau cîteva tablouri în cromolitografie. Dar atît de vechi, încît prin negreala lor de abia se putea descifra ce reprezintă. Între ferestre atîrna o perdea lungă de catifea roșie care acoperea ceva. Dînd-o la o parte găsii că ascundea un ceas mare. Pornea din pămînt și se ridica pînă peste capul meu. Era o pendulă veche de cîteva zeci de ani, cu greutăți care trebuiau ridicate tot la o săptămînă. Dar ce avea curios, era că deasupra cadranului cu minutare se mai găsea unul. Pe el aflai în cercuri concentrice diferite semne. Pe primul cerc, cel exterior, era zodiacul, urmau apoi, lunile, zilele și-n mijloc anii. Printr-un sistem curios de arătătoare timpul ce trecea se înregistra și pe cadranul de sus, însemnînd anul, luna și ziua. Rostul zodiacului nu l-am priceput din explicația bîlbîită a bătrînei. Mi-a spus că-i o pendulă veche, primită de ea cadou de ziua nașterii. Ceasul mergea. Pendula lungă ca o limbă de clopot se mișca lenești, cu-n tic-tac straniu, de orgă învechită. O întrebai dacă și eu trebuie să-l țin învelit. Mi-a spus că doar ziua și că noaptea puteam trage perdeaua. Nu m-am gîndit prea mult la excepția ce mi se ridica. Și găsind și lumină electrică în cameră o închiriai imediat. Era în ziua de 8 septembrie, în ajunul deschiderii cursurilor la liceu.

Dar nu ți-am povestit nimic despre bătrînă. Era micuță și uscată. Mai tîrziu am aflat că se apropia de nouăzeci de ani. Era îmbrăcată cu îngrijire și-n figură i se mai deosebeau linii de-o distincție rară. Avea ochii șterși și lăcrimați, gura uscată și închisă ca o pieie tăbăcită, iar pe toată fața mii de cute și îndoituri, cum n-am mai văzut în viața mea pe o față omenească. Pe cînd o priveam cu atenție, ea contrariată îmi zîmbi. Ce zîmbet, e de nedescris ! Se părea că văd dintr-un avion cum se încrețesc munții și văile, cum apele se strîng și cum firișurile se clatină. Am avut o senzație precisă de amețeală.

Prima seară în noua locuință mi-o petrecui așezîndu-mi lucrurile. Îmi făcui un ceai și aprinsei focul în sobă. Mă simțeam minunat. Nici nu-ți poți închipui ce liniște mă cuprinsese. Nu mă puteam îndeajuns felicita pentru alegerea făcută. Cuibul meu era mic și cald și o tăcere de mormînt impresura totul. Se auzea doar de afară șiruitul ploii și măsura lenești a pendulei. Ai simțit vreodată nemăsurata plinătate a unei camere în care toate-ți convin ? Parcă-i toată lumea acolo. Parcă nici nu vrei să știi de ceea ce este alături sau aiurea. Un cosmos mic, ce te cuprinde și care-ți dă siguranța stăpînirii tale. Și în această stare de spirit trăsei perdeaua pendulei. Era ora unsprezece și un sfert. Cît farmec avea și pendula aceea cu cadranele ei. Completa starea mea de spirit în modul cel mai potrivit. Parcă lumea era acolo toată, iar timpul, singura măsură, mi se părea nelimitat. Anii, lunile și zilele, orele și minutele, ce minunată cascadă a eternității. Și-n jur zodiacul : racul, vărsătorul, săgetătorul și celelalte. Mă simțeam ca Faust în laboratorul său în care închisese toată lumea.

Cînd trăsei plapuma peste mine era ora douăsprezece fără un sfert. Stinsei lampa și așteptai. Erau clipele acelea atît de plăcute înainte de adormire. Lenea și oboseala, plăcerea și topirea în necunoscutul somnului. Redeschisei ochii într-un timp și spre surprinderea mea zării cadranul pendulei lucind. Era o fosforescență curioasă, verzuie, mată și veche, veche ca o lucire de cine știe unde, din trecut.

Adormii cu ochii la acele cifre și semne verzui, care clipeau ca stelele îndepărtate. Dar deodată mă trezii. Pendula bătu douăsprezece. Sunete mai tari ca celelalte și mai pline de nostalgie, umplură camera cu o melodie veche și uscată.

Și somnul mă cuprinse din nou gonindu-mă în vise care mă chinuiau cu teama că timpul trece prea repede.

Nu mi-am dat seama cît timp a trecut. Destul că, întors cu fața în sus, dormeam. Urechile însă prindeau melodia ploii de afară. Și în starea aceea de somn superficial mă simțeam însă foarte bine. Ceasul cu tic-tacul lui părea că mă leagănă. Și începură să-mi treacă amintiri prin minte. Cînd îmi dădui seama, observai că sînt treaz. În cameră însă mai era un zgomot. Pași ușori, ca de femeie, călcau rar pe covor. Apoi se opriră. Se auzi cum trage un scaun de la masă și cum se așază cineva. Apoi, cum se deschide cutia mesei și cum se închide la loc. Toate le înregistrai cu sufletul la gură. Și începui să mă căznesc să-mi aduc aminte dacă încuiasem ușa. Da, desigur, pusesem chiar zăvorul cel mare care făcuse atîta gălăgie cînd l-am tras. Atunci panica năvăli mai puternic în mine. Așadar, ușa încuiată și totuși cineva în cameră. Dintr-un instinct de conservare mă ridicai în capul oaselor pînă ajunsei la butonul electric. Și-l întorsei. La masă, da, la masa din camera mea încuiată, pe un scaun, ședea o femeie. Privea în jos, căci tricota ceva. Mîinile îi mergeau ritmic și se părea că o grabă nesfîrșită o îndemna la lucru. Rămăsei înmărmurit. Nu-ți pot spune simțirile ce le încercai. Dar nu teama era cel mai mare sentiment. Începui să simt curiozitate și un imbold neînțeles spre descifrare. Îmi adunai gîndurile și mă pregătii ca într-un salon unde trebuie să susțin o convorbire cu un interlocutor interesant. Atunci chiar, femeia înălță capul. Ce să-ți spun, era o femeie de-o frumusețe răpitoare. O tînără, în jurul a douăzeci de ani, îmbrăcată într-o toaletă de modă veche, cam după timpul cînd bunicii noștri erau tineri. Ea mă privi lung, c-o privire pierdută, îndepărtată, care îmi dădu senzația unui nesfîrșit. Și, deodată, deschise gura și începu să-mi vorbească nemțește :

— Te-am trezit, te rog să mă ierți, dar nu bănuiam că vei fi deșteptat. Știi, eu vin în fiecare noapte să-mi continui lucrul.

Și-mi ridică bucata la care tricota.

— Dar de vreo douăzeci de ani nici un chiriaș nu s-a mai trezit la ora asta cînd eu veneam aici. Iar după o pauză, în care mă măsură atent, continuă : e ora mea aceasta.

Și tăcu îndelung. Vrusei să vorbesc dar nu puteam scoate o vorbă. Mă chinuii, mă zbătui, imposibil. Stam în pat, ridicat pînă la mijloc și o priveam. Cît era de frumoasă și cîtă tinerețe era în bustul acela pe care-l vedeam aplecat peste lucrul pe care se silea să-l termine. Într-un tîrziu, cînd ceasul mai bătu o jumătate, continuă.

— E pentru Wolfgang, logodnicul meu. Trebuie să-l termin și să i-l trimit la Sighișoara. E închis acolo. Cu revoluția l-au arestat și pe el. Și un oftat amar îi scutură pieptul.

Timpul trecea lenes în bătăile pendulei. Ea continua să tricoteze grăbită și atentă. Cînd ceasul bătu trei, ea ridică ochii la pendulă și mse :

— Trebuie să plec, continuă mîine. Și privi atent pendula. Cînd se sculă în picioare îi văzui o siluetă de o eleganță deosebită. Merse vreo doi pași în cameră, apoi se opri, deschise cutia mesei și-și băgă lucrul acolo. Și, între două clipe, femeia dispăru. Cum, pe unde, nu-ți pot spune, drag prieten, dar camera rămase din nou goală, doar cu tic-tacul pendulei și cu răsuflarea mea grăbită.

A doua zi m-am trezit c-o durere puternică de cap. Și ce ciudat, aveam toată întîmplarea din noapte prezentă în minte. Nu m-am putut gîndi la ea toată dimineața. M-am prezentat la liceu, am asistat la deschidere și doar după amiază, în liniștea camerei începui să mă gîndesc la strania întîmplare. Cercetai cu atenție camera, nu găsii nici o altă intrare decît ușa pe care o zăvorisem cu atîta grijă. Eram contrariat, dar mă cuprinse în curînd o emoție plăcută, o stare de beție, la gîndul că poate-mi voi mai revedea vizitatoarea.

Spre seară observai pe perete un portret de femeie. Nu înțelegeam cum de nu-l văzusem pînă atunci. Și ce crezi : Pe el era chiar femeia ce venise noaptea la mine, în cameră. Aceeași figură, ovală și străvezie, aceeași coafură, aceiași ochi și același bust. Pe ea se descifra într-un colț anul 1847.

Și, deodată, mi-adusei aminte de cutia mesei. O trăsei repede și spre completa mea năucire, găsii acolo lucrul acela la care tricotase femeia în noapte. Era un început de flanel, un piept sau un spate, neterminat, cu două ace lungi înfipte, unul în ghem, altul în ochiul la care ajunsese lucrul.

Surescitat și contrariat chemai gazda. Veni agale cu pasul ei măsurat de bătrînă care n-are pentru ce se grăbi. Îi spusei că mi-ar trebui cutia mesei și-o întrebai ce urmează să fac cu lucrul de acolo. Cînd îl văzu, tresări. Se ridică grabnic de pe scaunul pe care ședea și veni la mine :

— Nu, nu, te rog, am uitat să-ți spun, lucrul acesta trebuie să rămînă aici... e o amintire tristă.

O întrebai al cui e și dacă se poate să-mi spună mie amintirea ce i-o trezește.

Cu vocea înecată în plîns, îmi povesti că erau, aproape optzeci de ani în urmă, cînd, într-o noapte, la ora două, sta la masă și lucra flanelul care era pentru logodnicul ei, închis la Sighișoara, ca revoluționar. În miez de noapte se apucase de el și se grăbea să-l termine pînă-n zori, cînd venea să-l ia cineva și să-l ducă logodnicului ei. Și că, chiar la ora două în acea noapte îndepărtată, cineva bătu la geam. O voce a unui vecin îi aduse vestea că logodnicul ei fusese împușcat în după amiaza aceea, într-o grădină din Sighișoara. Și de atunci lucrul a rămas așa cum îl văd și că-l păstrează căci este cea mai prețioasă amintire a ei.

De atunci, drag prieten, au trecut douăzeci de nopți. În fiecare, la ora două, mă trezeam subit și-o găseam pe tînăra femeie continuîndu-și lucrul. Iar la trei, se scula și pleca. Dar niciodată prin ușă. Mai bine zis dispărea. Și nu mi-a mai vorbit de loc în acel timp. Doar cînd pleca, îmi arunca o privire mulțumită. Uneori n-am aprins lumina, auzeam prin întuneric cum se lovesc acele și cum ea lucrează.

Dar ieri n-am mai putut suporta. Cînd mă gîndeam că vine noaptea și că voi revedea femeia frumoasă, mă cuprindea o teamă plăcută și o exaltare de care mă înfricoșam. Și, într-o clipă de puternică stăpînire, m-am decis să plec. Mi-am cerut concediu medical. Cînd să părăsesc locuința am chemat-o pe bătrînă.

Văzîndu-mă cu lucrurile împachetate, gata de drum, s-a uitat lung la mine. Mi-a spus că-i pare rău că plec. Că de douăzeci de zile de cînd eram la ea, visa în fiecare noapte pe Wolfgang al ei. Îl visa aproape și cald, plin de tinerețea lui zvăpăiată, pe care n-a uitat-o în cei optzeci de ani care-au trecut. Iar la urmă, la despărțire, îmi adăugă că nu-l mai visase pe Wolfgang de vreo douăzeci de ani și atunci chiar, puțin, vreo trei nopți, cît a stat la ea un chiriaș care a plecat și el grăbit.

Acuma îți scriu dintr-o cameră a hotelului „Coroana". Am în buzunar aprobarea concediului medical de-o lună. Lucrurile mi le-am cuibărit într-o magazie și mîine plec la Sighișoara.

De ce acolo ? Nu știu. Mă simt atras ca de un miraj. Mi se pare că acolo m-așteaptă ceva nedeslușit, dar mare și impresionant. Nici nu cunosc orașul în care mă duc și nici nu mă gîndesc ce voi face la expirarea concediului. Ceea ce simt astăzi pozitiv și zdrobitor de puternic, este faptul că t r e b u i e să plec la Sighișoara.

Octav

(În pagina a 6-a, note critice despre scriitorul V. Beneș)

**) A apărut, inițial, în volumul* Semn rău.

O povestire fantastică de V. Beneș

EMIL BOTTA

Trecut

Tăcem în cor
de codru înveliți,
cu luna luce
tata ne spoim.
Foarte bogați
deși săraci lipiți,
ca acvila în lanțuri
schingiuiți,
ca lupii de aramă
îndîrjiți.
Murim de rîs
și totuși nu murim,
ca pietrele
în plins ne prăvălim.
A noastră casă
nu are pereți,
de capete pereții să-i lovim.
Bureți nu sîntem,
cîrtițe nu sîntem
și n-avem atelier
cum are cîrtița
în subpămînt.
Enigma noastră
este un inel
de foc.
Și noi
ne strecurăm prin foc,
cinel cinel.

Actrițele

Venit-a Prologul
acum, la sfîrșit,
cu ochiul de morocîne.
Ochiul dilatat de spaimă,
ochiul, m-a fintuit.
Și actrițele,
delicatele tonuri de frescă,
s-au rătăcit în imensa rotondă
a ochiului,
în globul ochiului nesfîrșit.
Și s-au ofilit
delicatele tonuri de frescă,
s-a înzăpezit
unduiosul păr negru.
Și ceea ce va spune Prologul
acum, la sfîrșit,
ele, în spaimă,
au citit, recitit,
în somptuosul ochi astinșit,
în rotonda ochiului
predominat de negru.

Ultimul școlar

Acestui învechit școlar
fruntea i-o șterg
de sudorile morții.
Ce gînduri îl bat
pe Școlarul Durerii,
de-i alb la tată
ca albul ștergar ?
— Am auzit despre
un Spectru Solar
și tremur de frică
și mă bate, mă bate
sentimentul ciudat
de nefire, neștire.
— Nu-i nimic,
nu-i nimic, îi șoptesc,
nici sămînță de spectru.
Dar tremur și eu
cînd șoptesc : nu-i nimic,
nu-i nimic, nici umbră de spectru.
Și-s alb la tată
ca albul ștergar
și mi-e frică, o tainică frică,
de Spectrul Solar.

Cîntînd

Să fumezi ca un șarpe
țigări de Anglia !
Și sune o muzică
pentru acești insulari
claustrați hermetic
în insula de mai sus,
mînăstire de ceață
și turle de ceață.
Și să apară,
hop-là,
o foarte frumoasă
greiereșie cîntînd,
pe numele-i mic
Tarantella.
Și cu ale sale
dintru ale sale,
să te înnebunească
Tarantella.
Și să se ducă apoi
cîntînd greierește
pe apa simbetei
Tarantella.

MIHAI TRAIANU

Joc de copii

Pace iubito ciorile în cuib de seară
în marea liniște copiii asediază
cu nevinovată strategie
o invulnerabilă cetate
de frunze de salcâmi în sat subt frigul
toamnei moarte
mai întâi se-ntâmplă o defensivă legănare
cu mâinile în chip de aripă
rotesc copiii necunoscutul
sbor al pecărușului de mare
asediul copiilor cuprinde
într-un teribil cruciat masacru
creneluri și bastioane fortuite
nervoase picioarele calcă
frunză de frunză piatră de piatră
orânduielile cetății
un strigăt fără seamăn ridicat
la steaua cea mai 'naltă înserării
sfințește pe pământ locul de puritate
în neștire asediat

Împotrivirea

Întodeauna stă împotrivă ceva
de cum te naști
în chinurile mamei te primește lumina
nimic nu se-ntrupează fără-mpotrivire
cetatea nouă apasă pe ruinuri și păraginire
pe fața lumii de toamnă înmugurește
barbă precoce iarba primăverii
veninul cel mai dulce poate fi
pământul trăiește soarta adevărată-n țărmul mării
trenuri deraiază pe lună plină
abominabilul spectacol e durere angajată
coexistă în viață neviciată
a lacului de munte în adânc
o drojdie a sumbrului infern
viermi de apă paianjeni vietăți fără nume
întunerecul de rază cern
nebănuite nebuloase-n univers
cu o galactică împotrivire mută
confirmă umana constanță de planetă
chiar orbul între oameni fără iertare blestemat
află-n iubire lumina din orbite suptă

Incinerări

Un foc predestinat neânchipuit de blând
imprevizibil ne asediază
tăcut fără odihnă incinerând
în cuante progresive tiranice moștenitorul sânge
întâia frunză lovindu-ne în creștet moare
incinerată de negrăitele cuvinte-n lut
și lumina năvălindu-ne ființa
din începutul început
e incinerarea fără încetare
de revolute prăbușiri astrale
cad arborii incinerați în crugul toamnei
cu trunchiurile dezgolite negre amputate
în roșul muribund al daliilor din cetate
păduri și iarbă incinerează seva dulce amară
în urne fără margini de pământ
duhnește-n scorburi cenușa tăinuită-n vară
de paseri răpitoare de fiare și albine
și scutul lunii întunecat de hoituri greu
ascunde lumei cenușa unui zeu
nisipuri incinerate rămân
în prundurile râurilor peștii
scheletizați de para albă a pietrelor rotunde
cenușa muntelui de munte
cetăți în scrum fluvii uscate carbonizate arhipelaguri
cu ochii arși de un frig acvatic și îndepărtare
se pierd agonizând corăbierii subt o sare
verde inexorabilă subt echinox
tandru incinerați de mare
lunatece cutreieră pe plăji îndoliate
logodnicilor incineratele fecioare
o sărutul tău iubito un cearcăn
de durere și cenușă
ne-ntemnițează-n trupuri o tăcere din marea noapte
în ierni subt valul inefabil nălucind
arderea zăpezilor incinerate
poeții mulți incinerați sunt de vreme și uitare
civilizații amuțesc mari vetre de incinerare
vecinic tumultul lumei incinerează nesupus
în cruci de ocară inadaptabilul Isus
o sacră plasmă de cenușă imponderabilă
apasă lumină frunză și suflare
pururi în lume increind
catapeteasma fără deînceput și fără de sfîrșit
subt care zi după zi în zorii protonic exultând
din neființă se înalță Poenix în ființă
plutind pe o zare nouă de pământ

PETRE GOT

Apusul șerpilor

Îmblînzesc șerpi în apus,
În apusul de sînge.
Freamătă în jurul meu
Ca niște speranțe
Și eu îi primesc cu ochi curați,
Veninul și răul din ei
Devin flăcări,
Flăcări de liniște.
Apusul șerpilor
Va crește mereu
Pînă va fi egal cu timpul
Și voi trece atunci pe rîu,
Cîntînd...

Soarele negru

În copilărie,
Mama mergea cu noaptea pe cîmp
Și-mi lăsa sub pernă
O pîine albă.
Acum, în fiecare dimineață,
Aflu la căpătîi
Soarele negru
Și trebuie să-i dau viață,
Trebuie să lumineze neapărat,
Căci altfel
Cum voi muri?...

Cenușă

Cenușă, cenușă,
Certitudinea arderii
Adevăr invincibil.
Cenușă de om
Cenușă de lemn
Cenușă solară,
Tu ești rezultatul marilor focuri
Clipă de neant degetelor noastre
Polen genelor Domnului
Dedesubtul lucrurilor prea strălucitoare,
Cenușă, cenușă,
Sfînt punct terminus?...

Ora 5

Femeia a plecat luminoasă,
Lăsîndu-te cenușă
Din care se înalță
Flori

IOANA BANTAȘ

singură ploaia îmi amintește...

1

Totul a început banal fără nici o tresărire a spiritului de conservare. Ploua de toamnă, mărunt și calm. Ieșisem să mă plimb singur. Haina de ploaie îmi păstra căldura trupului și mă apăra de solicitările lumii exterioare. Mă simțeam bine așa fără nici o treabă anume, liber de orice obligație socială, singur și înfășurat în ploaia liniștitoare. Și ca întotdeauna în astfel de puține răgazuri între un gest necesar și altul tot atît de necesar sau mult mai cerut de mecanismul zilei, am evadat înspre copilărie. Mergeam egal și îmi aminteam de vremea cînd mă învîrteam în ploaie rizînd pînă cădeam ametit undeva. Pămîntul se clătina cînd într-o parte cînd în alta iar eu eram la mijloc și îl balansam fericit prin simpla aplecare a trunchiului. Mirosea a praf înmuiat și a pămînt copt. După ploaie ne duceam să căutăm ciuperci pe vale, pe Ieiu.

Mă lăsam purtat de amintiri cu o plăcere deosebită și singura mea tristețe era că memoria concentrează prea mult, mumifiază. Ani întregi îmi treceau prin minte în cîteva secunde. Cîntecul bunicii, căci buna avea un cîntec anume despre ploaie, pe care ni-l cînta încet, după ce noi, uzi pînă la piele și flămînzi ne așezam pe lîngă vatră și mîncam pîine caldă făcută în tăst pe frunze de salcîm, îl ascultam acum dintr-odată tot ca și cum nu ar fi avut durată ci numai spațiu. Îmi aminteam de el cum vezi un fulger.

2

Cînd era secetă mare fetele umblau cu muma ploii iar noi le suflam în luminări și le alergam. Împodobite cu coroniță din ierburi și flori, umblau seara cîntînd și rugîndu-se. Cîteva din fruntea convoiului purtau un fel de cutie din humă, gătită și ea cu flori, în care era o păpușă tot de humă. Toate aveau luminări aprinse, ca la Paști, și porneau dintr-un cap al satului pînă la celălalt. Se opreau din cînd în cînd, îngenunchiau și cîntau Tatăl nostru, apoi porneau mai departe pînă ajungeau la un puț pentru vite. Acolo aruncau în apă păpușa și florile, se rugau și se întorceau vesele acasă. A doua zi sau chiar în noaptea aceea ploua cu găleata iar eu mă înfricoșam de lipsa mea de credință.

3

Brusc o altă imagine mă atrage. Suit, alături de căruțaș, la toate înmormîntările, eu făceam ce făceam și obțineam însărcinarea de a arunca banii mărunți la răspîntii. Țineam o pungă de cîrpă legată la briu de curea și cînd ajungeam la o cotitură, mă ridicam în picioare, așteptam să termine popa de cîntat și pe „Doamne miluiește" aruncam cîte un pumn de bani în praful drumului. Copiii se băteau pe ei iar eu așteptam cu nerăbdare o altă răspîntie să mai arunc odată. Nu auzeam bocetele femeilor, nu vedeam mortul de lîngă mine, și doar puteam să-i ating fruntea la fiecare mișcare, eram numai plin de fericire și mîndrie că pot să arunc bani peste oameni.

4

Apucasem pe o străduță necunoscută și tot urmărindu-mi gîndurile nu mi-am dat seama de locul în care mă aflam și nici de scurgerea timpului. Obosit de viteza cu care îmi rememoram întîmplările trăite cîndva, mi-am alungat amintirile și fără să mă mai gîndesc la nimic, evadat din capcana memoriei, am început să umblu ca un somnambul purtat de picioare la voia întîmplării. Mergeam în ploaie gol pe dinăuntru, ușor și fără control. Poate că am și dormit, dar nu-mi amintesc.

Și iată acum o durere neplăcută a mușchilor picioarelor mă restituie conștiinței. Vreau să mă așez dar îmi dau seama că mă aflu într-un loc necunoscut și aproape absurd: o șosea asfaltată într-un cîmp nemărginit. De o parte și de alta arătură cît poți vedea. înainte și înapoi nimic; numai șoseaua neagră și lucioasă.

Singură ploaia îmi amintește de începutul plimbării mele. Îmi pare că de atunci au trecut multe zile, cu toate că știu bine că totul a început în dimineața aceasta. Nu pot să înțeleg cînd am ajuns aici și nici unde mă aflu de fapt. Încerc să mă orientez dar nu recunosc nimic, nici drumul, nici orizontul. Numai ploaia. Nici un reper, nimic de care să se înlănțuie memoria. Mă aflu la cinci ore după ce am ieșit din casă. E singurul lucru pe care pot să-l constat și asta cu ajutorul ceasului. Sînt prea obosit ca să mă întorc și nici nu sînt sigur dacă drumul acesta m-ar duce în locuri cunoscute. Am să merg înainte, poate mă ia vreo mașină sau am să dau de vreo locuință. Cu cît înaintez cu atît am impresia că stau pe loc: același drum fără început și fără capăt, același orizont nemărginit și străin, aceeași ploaie mărunță și calmă. Și secundele încep să se dilate dureros. Nu mai știu dacă timpul real e cel pe care mi-l indică ceasul sau cel pe care îl simt eu. Monotonia peisajului îmi accentuiază oboseala. Nici o piatră kilometrică, nici o mașină, nici o prezență, nici măcar un copac. Numai șoseaua și ploaia. Nu mă grăbesc și nici nu știu dacă merg înainte sau înapoi, am impresia că drumul acesta e în cerc și tot acolo mă va duce și nu e nici vis, nici coșmar, sînt treaz, de atîta mers mi-au amorțit picioarele, mîinile îmi atîrnă foarte lungi și neobișnuit de grele, mi-e frig, sînt ud, mi-e foame și nu am de ales decît între a merge sau a sta jos în mijlocul ploii.

5

Plouă. E lumină puțină. Șosea uniformă înainte și înapoi, la fel de nesfîrșită, de o parte și de alta arătură pînă la limita privirii. Sînt treaz, văd, aud, raționez, sînt calm și totuși ceva nu e în regulă. Un sentiment de teamă mă determină să cred că sînt victima unei farse, a unui joc, de regulile căruia nu am fost încunoștiințat, sau poate sînt atît de obosit încît nu-l mai pot înțelege. Merg de atîtea ore fără să ajung nicăieri, fără să întîlnesc pe cineva. Cum se poate ca pe o șosea asfaltată să nu circule nimeni într-o zi întreagă? Trebuie să am răbdare și să merg oricum. Aș putea alerga puțin, să mă încălzesc. Și iată-mă alergînd din ce în ce mai repede. Cum alerg așa, ca un puști, ținîndu-mi cu o mînă pălăria, îmi par ridicul, totuși fuga îmi face bine. Simt cum mă încălzesc, cum mușchii își recîștigă elasticitatea și devin din nou stăpîn pe reacțiile mele. Știu bine cine sînt, ce obligații sociale am și nu pot înțelege cum să mi se întîmple tocmai mie un lucru atît de ciudat. S-ar putea să fiu obligat ca toată viața de acum înainte să merg întruna pe drumul acesta absurd, în ploaie. Îmi reiau mersul liniștit, îmi reglez respirația și îmi controlez ținuta. Esențialul e să fiu demn și să încerc să înțeleg. E ora șase și nu se zărește nimic. Am să mai merg o oră, apoi am să mă odihnesc.

6

Plouă continuu, fără grabă, fără agitație. Tot trupul îmi e atît de sensibilizat încît aproape mă doare fiecare strop ce mă atinge, și nu pot fi mereu încordat. Din cînd în cînd mă înghit secunde de goluri, parcă aș merge prin gropi de aer. Atunci nu mai știu nimic, abia pe urmă observ că un timp e absent din conștiința mea — o pată de umbră care nu-mi amintește nimic. Trebuie să mă controlez și să fiu stăpîn pe nervii și pe simțurile mele.

Dacă vreau mă opresc. Adică poruncesc picioarelor mele să stea. Și ele mă ascultă. Acum stau. Același lucru pot să-l fac și cu nervii. Le voi comanda să doarmă, să se relaxeze. Îmi e mai bine așa. Fără gînduri, fără reacții, stau în mijlocul drumului și ploaia curge pe lîngă mine calmă, indiferentă. Nici un sunet viu, nici un sunet mort. O oboseală enormă mă trage spre pămînt. Îmi cuprinde întîi gleznele, apoi genunchii, rece, coapsele. Probabil tremur. Încet mă așez pe asfalt, trunchiul mi se îndoaie, ghemuit. Trebuie să dorm neapărat, măcar o oră. Sîngele asfixiat de oboseală și neliniște mi se încheagă în ceafă, apoi coboară greoi ca lava pînă la marginea trupului, pînă la rădăcina nasului, îl simt gata să se reverse înafară, pînă la simțuri. Nu mai văd nimic, nu mai aud. Un zid de sînge flămînd de somn între mine și simțuri. Alt zid între simțuri și lumea reală și simțurile rămîn captive. Trebuie să dorm, trebuie să fac o pauză de veghe, altfel simțurile mele nu mai răspund de lumea dinafară.

7

Știu bine că nu dorm deși totul e din ce în ce mai nebișnuit. Încep să nu-mi mai pot da seama dacă ceea ce văd e numai proiecția concretă a memoriei sau e realitate. Merg pe drumul acesta pustiu, în ploaie, fără speranța că îi voi da vreodată de capăt. S-ar putea ca speranța să fie ascunsă undeva la periferia conștiinței mele și să nu-mi pot da seama de ea, în tot cazul nu mă grăbesc, nu aștept ceva înafara mea. Sînt preocupat numai de reacțiile mele interioare. În fața mea, mereu la aceeași distanță, se proiectează o imagine din copilărie: noi copiii, nepoții, stăm roată pe prispă în jurul bunicii. Bunica se piaptănă. Are părul cît ea de lung, alb tot și drept. Îl dă cu gaz și în bătaia soarelui strălucește în toate culorile. Noi stăm tăcuți și privim aproape fascinați părul bunicii. E simbătă, căci numai simbăta se piaptănă bunica, restul săptămînii îl ține strîns într-o coadă răsucită în jurul capului ca o coroană. Umblă totdeauna acoperită cu o basma albă, tivită pe margine cu o dantelă de un deget. Noi o rugăm mereu să ne arate părul și facem toate treburile la care ne pune numai să ne lase simbăta cînd se piaptănă să stăm în jurul ei și s-o privim. Nu știu ce gîndesc ceilalți, dar în mine o uimire fără margini urcă pînă la git și de plăcere îmi vine să plîng. Ceasuri întregi aș sta să privesc părul acesta ca o apă și să-i ascult fîșnetul subțire, metalic.

De atunci au trecut 20 de ani. Bunica are acum 90 iar cu n-am mai văzut-o de 15. Merg fascinat după imaginea aceasta și mă simt grăbind pasul ca și cum trebuie neapărat să fiu cît mai aproape, să văd cît mai bine, să simt mirosul părului prospăt spălat și al gazului. Mă văd acolo, stînd turcește în cerc cu ceilalți, puțin în dreapta bunicii și în același timp ochiul meu cuprinde imaginea roată, ca și cum aș putea să văd din toate părțile, ca și cum bunica și verișorii mei și eu și toți am fi undeva în interiorul meu. Deci nu mai are rost să mă grăbesc. Atîta timp cît sînt eu, imaginea aceasta va rămîne. Îmi ascult pulsul: bate egal și puternic, sîngele cald îmi zvîcnește în toate țesuturile. Atunci, de unde senzația aceasta de asfixiere? Mi se pare că aud undeva, foarte departe, un tren. Un tren care se apropie din ce în ce mai mult va trece peste mine. Știu bine că este numai o impresie și totuși aș vrea să mă feresc, să mă așez departe, să mă ascund. Îmi frec tîmplele și merg înainte liniștit ca un om care se plimbă. Vreau să cred că dacă m-ar privi cineva n-ar putea observa nimic ridicul. Trebuie să merg cît mai drept, degajat și cu pasul egal. Îmi impun.

8

Părul bunicii îmi sună ca iarba uscată, bătută de vînt și deodată îl văd singur, fără bunica. Plutește prin aer și vine către mine. În curînd mă va înfășura. O senzație de cald îmi cuprinde capul. Vine către mine și apoi îmi cade grămadă la picioare. Mă aplec și îmi ascund fața în el. Parcă plîng. Bunica îmi face semn de undeva de foarte departe să-l iau. E slabă, înaltă și cheală — apoi dispare cu o luminare mică aprinsă în mîna dreaptă.

9

Am obosit. Mă așez în drum fără să-mi pese de haine și recapitulez din nou totul ca să văd ce-mi rămîne de făcut. Sînt un om normal care umblă prin ploaie. Îmi amintesc de copilărie și datorită oboselii mi se întîmplă să cred că întîmplările de acum 20 de ani mi se pot repeta aievea acum. Sînt în concediu și m-am rătăcit. A trecut o zi întreagă și n-am găsit nici o ieșire din această poveste absurdă sau mai bine zis nici o intrare, nici un adăpost. Mi-e somn și foame. Ploaia continuă, drumul la fel. Trebuie să merg înainte lucid și atent să aleg deoparte realul de senzațiile false date de simțurile obosite. Trebuie să tec peste pragul limită al veghei. Ceea ce mă obosește cel mai mult este monotonia peisajului. O variație cît de mică m-ar remonta. Cum stau așa așezat în ploaie risc să adorm. Mă ridic și pornesc din nou, pînă mai văd drumul. Cine știe ce se poate întîmpla noaptea. Aș putea de pildă nimeri alături de drum în pămîntul arat, plin de apă. Nimic nu-mi anunță vreo schimbare, poate doar mirosul acesta din ce în ce mai concret de iarbă udă. O fi pe undeva, pe aproape, o pajiște. Păcat că nu mai pot vedea decît pînă la 200—300 de metri. Merg înainte smulgînd fiecare picior dintr-o nesfîrșită nevoie de somn și deodată mi se pare că încep să zăresc ceva. Nu mă înșel. Ceva subțire ca o sfoară ori ca o coardă. Sper să nu fie din nou un joc al imaginației. Îmi adun puterile și merg mai repede de teamă să nu dispară această imagine cu totul nebănuită. În sfîrșit, am ajuns. Pun mîna pe ceva ce nu sînt eu și nici iluzie. Pipăi și cercetez atent. Un lemn lung pe doi țăruși așezat de-a curmezișul drumului ca o barieră. Mă sprijin de bucata de lemn și încerc să zăresc ceva mai departe. Dincolo de barieră un băiat de vreo 13 ani se învîrtește în ploaie, ride și apoi clatină pămîntul într-o parte și în alta. Din ce în ce mai repede, din ce în ce mai sus și mai jos. Sînt atît de obosit încît simt și eu ca absolut reală clătinarea și amețesc. Mă sprijin în mîini să nu cad și fac semn copilului să se oprească. Copilul mă vede și-mi strigă să mă așez. Nu am putere să întreb ceva cu toate că abia așteptam să întîlnesc un om. În sfîrșit, ceva care să-mi spargă monotonia ploii și a șoselei. Mă cuprinde o căldură plăcută și un val de somn. Să dorm acum că totul s-a sfîrșit. Măcar 5 minute. S-a sfîrșit? Ce? Calvarul acestui drum fără capăt? Dincolo de copil nu se zărește decît tot drum și ploaie, și dacă între timp copilul pleacă cu barieră cu tot? Sau poate nici nu e ceva aievea, ci numai o imagine a memoriei mele materializate undeva în spațiu, ori un miraj asemănător celor produse de sete și de soare în mijlocul marilor nisipuri. Trebuie să mă conving. Mă ridic greoi și încerc să mă apropii. Picioarele se lipesc de pămînt parcă ar fi din fier și dedesupt un magnet uriaș m-ar atrage spre sine. Mă aplec și vreau să trec pe sub bucata de lemn, dar lucrul acesta mi se pare imposibil. Între noi e un spațiu aproape solid, ca un zid. Mă lovesc de el și nu pot înainta. Parcă sînt prins într-o capcană. Am de făcut un singur pas, unul singur și voi fi liber. Îmi dau seama că senzația de capcană, de jug, vine de la luciditate și totuși, dacă nu aș fi lucid, nu aș putea înțelege, nu mi-aș putea privi simțurile acestea care mă trădează, nu mă pot ajuta cu nimic, le trag după mine ca pe niște pietre de moară. Îmi simt fiecare parte a trupului de trei ori mai grea decît în realitate și nu știu de ce mi se pare că de mai multe ori în viață, pe drumuri și în situații diferite am mai ajuns pînă la acest hotar dar nu l-am putut trece niciodată. Totdeauna pămîntul obosit din mine creștea ca drojdia pînă în nervi și îi asfixia tocmai în momentul în care mai mult ca oricînd aveam nevoie de voință.

— Fă un pas, unul sigur, pe urmă o să aluneci de la sine, ca pe gheață.

Îmi vorbește ca unui bolnav. Cuvintele lui vin spre mine albe, filmate cu încetinitorul. Niciodată nu mi-am dat seama că de fapt cuvintele pot fi mai degrabă văzute decît auzite. Le văd venind spre mine lin, se lipsesc de trupul meu ca niște perne de aer și simt cum îmi pierd greutatea și alunec dincolo ușor, fără efort ca și cum aș merge în vis. Și deodată un miros deosebit de plăcut îmi inundă plămînii, ca și cum mi s-ar fi făcut o transfuzie. Un sînge proaspăt spre inimă, spre nervi. Parcă bariera aceasta de lemn ar împărți văzduhul în două — aici e un aer calm, aproape nemișcat, limpede și răcoritor, cu miros de mentă, dincolo mă sufocam. Aerul era ațos și mucegăit. Mă gîndesc că așa ceva e de neconceput. Cu o bucată de lemn nu poți împărți lumea în două părți absolut deosebite. Și totuși...

10

Copilul mă ia de mînă și mă așază undeva. Nu mai pot rezista somnului — pleoapele au căzut singure și orice efort de a le ridica e zadarnic. Nu mai văd nimic. Simt numai atingerea copilului și respirația lui liniștitoare. Poate dorm și el mă cercetează curios cum cercetam și eu jucăriile noi. Le demontam să văd din ce sînt alcătuite. S-ar putea să mă demonteze și el. Creierul mi se învîrte ca un disc din ce în ce mai repede și mă împinge tot mai înafară, tot mai în negru. Mă agăț cu mîinile de el, dar rotirile sînt atît de fulgerătoare încît îmi dau seama că mă va proiecta curînd într-un spațiu de totală abandonare. Pînă și în somn ai unele sclipiri de conștiință și atunci înțelegi că totul e numai vis, așa că poți dormi liniștit mai departe. Dar acum voi rămîne inert. Nu voi mai ști nimic, absolut nimic, ca și cum voi fi aruncat pentru o vreme dincolo de real, ca și cum între mine și conștiința mea s-ar deschide deodată o prăpastie fără margini. Nu mă mai pot ține de disc, degetele se desprind moi și alunec.

(Fragment de roman)

ILEANA MĂLĂNCIOIU

Noapte aproape albă

Era o noapte aproape albă (Doamne ce noapte era!)
Stam în fața lui Ieronim și trupul lui era luminat
Pînă la oase. Domnule Ieronim, am strigat,
(căci pe vremea aceea îl strigam domnule Ieronim)

Iertați-mă vă rog că vă spun dar mi-e frică
Trupul dumneavoastră nu mai este decît
Un contur de lumină aproape difuz
Și prin ei vi se văd toate oasele frînte.

Căci vă spun, în noaptea aceea prin trupul lui
Ieronim
Se vedeau bine toate oasele frînte
Pînă la osul frunții care sta aplecat
Și strălucea în partea de argint.

Era o noapte albă, doamne, ce noapte era
Și cît de frică mi-a fost că stam singură cu Ieronim
Și trupul lui era astfel luminat
Că prin el se vedeau toate oasele frînte.

Dorința

Să am un loc al meu anume unde să plîng dacă se
poate
Cu capul sprijinit în palme și nimenea să nu mă știe
Cînd lacrimile arse-mi urcă încet pînă la piept și cresc
Și trec apoi deasupra lui și se înalță spre bărbie.

Să simt că-ncepe să mă-nece această plîngere
prelungă
Și nu e nimeni să mă scoată din ea și să încep să tip
Cît pot către pereții care se ciatină-mprejur de parcă
Au fost ziditi dintr-o greșeală pe-o temelie de nisip.

Pe urmă trupul să se lase încet prin lacrimile limpezi
Și să se vadă cum se-nalță deasupra ca un înecat
Să nu se știe dacă-n clipa în care-am început să plîng
Și să mă văd prin plînsu-acesta eram femeie sau
bărbat.
Și-atunci să vină cineva de primprejuru-acestui loc
În care-am fost lăsată-anume și să vă cheme să vedeți
Că trebuie să mă alunge, fiind-că am plîns atît de
mult
Încît de-un timp au început să curgă lacrimi prin
pereți.

Apa de pe valea noastră

Apa de pe valea noastră șerpi albaștri o străbat
Și eu calc din întîmplare trupul lor cu sînge rece;
Îmi rămîne sub picioare urma solzilor adîncă
Încercînd ca să oprească svîrcolirea care trece

Însă șarpele îmi iese nestrivit de sub picior
Și s-ascunde pentru-o vreme și apoi se vede iar
Sprijinit în rotocolul trupului făcut anume
Ca să-nalțe către mine capul lui triunghiular.

Mă scufund cît pot de-ncet, făcînd semn cu mîna
dreaptă
Și apoi încep să șuier și aștept să se coboare
Șarpele cu gura care se deschide către mine
Și se mișcă peste valuri făcînd cercuri de răcoare.

Dar nu vine, stă desupra și privește către maluri
Și eu șuier mai departe și mă uit cum nu mai vine
Și începe să mă-nghețe trupul lui încolăcit
Și crescut de limpezimea apelor de peste mine.

Săbiile

Și iarăși este liniște și-apare
Un om cu săbiile pregătite
Și mi le-ntinde ca să le încerc
Și eu aștept să văd cum le înghite.

Începe cu cea mică și mă uit
Cum își deschide gura și e gata
S-o-nghită cu mîner cu tot și cum
Să își reteze singur beregata

Strîng mîinile unui necunoscut
Și mă trezesc cum și el mi le strînge
Și tremur și închid o clipă ochii
Să se oprească valul cald de sînge.

Pe urmă bat din palme și aștept
Cu îndrăzneală și cu disperare
Să se aplece ca să-mi mulțumească
Și să înghită-o sabie mai mare.

schiţe din ciclul „Piaţa" de MIRCEA IOAN CASIMCEA

pedeapsa

Ne-am oprit la cîţiva paşi de lada cu gunoi, era aproape goală, şi căzuse un cătel flămînd în ea. scîncea absent, obosit, obosise încercînd să iasă. Stăteam în dreapta celor cu care venisem, dar grosul era în piaţă. numai capete şi umeri de bărbaţi, femei. bătrîni şi tineri vedeam, stăteau unul lîngă altul, înghesuiţi. încît dacă ar fi aruncat cineva o monedă, cum obişnuim să spunem, nu ar fi căzut pe caldarîm. În mijlocul pieţii era loc liber. un cerc cu diametrul de zece doisprezece metri, şi în mijlocul cercului tăcea spînzurătoare înaltă, semăna cu o barză stînd într-un picior. pregătită să se repeadă la oricare dintre noi, dacă ne-ar fi luat drept broaşte. De fapt exista un broscoi. trebuia să sosească, întîrzia fără motiv. sau nu cunoşteam noi motivul. Era pregătit şi drumul. un cordon de paznici prin mijlocul mulţimii, de la capătul nordic al pieţii pînă la cercul amintit. Un moş începu să ne povestească doar nouă o întîmplare petrecută la castelul nu ştiu cărui împărat Verde sau Albastru care. susţinea bătrînul, a fost contemporan cu străbunicul lui, om cu vază în sat. respectat de consăteni. Marele judecător de la castel hotărî într-o bună zi să nu mai angajeze călău pentru ocazii similare. După ce mîinile celui din urmă gîde începură să tremure din cauza bătrîneţii. locul lui îl luă un condamnat la moarte, însă nu pentru toată viaţa. ci pînă hotăra Marele judecător. Aşa se face, continuă bătrînul, că după cîteva luni sau ani. chiar săptămîni. de cînd condamnatul îndeplinea rolul ingrat de călău, aşa se face. spunea, că după un timp, deci cînd un alt condamnat urca pe eşafod, sosea călare curierul de serviciu şi anunţa că a venit rîndul gîdelui să fie executat. Bătrînul tăcu fiindcă cineva se urcase pe o tarabă ca să ne spună motivul pentru care broscoiul aşteptat întîrzia : leşinase pe drum din cauza căldurii ori a fricii, oricum au fost nevoiţi să-l trezească cu palme şi apă rece, căci îl aduceau pe jos de la cîteva sute de kilometri. Apoi, preciză cel de pe tarabă, tot urlînd, broscoiul a avut noroc pentru că a trecut prin apropiere o căruţă trasă de boi. Jandarmii au sechestrat atelajul, obligîndu-l pe ţăran să aducă pe condamnat aici, în piaţă. Boii merg încet, rise bărbatul sărind în cercul gol, aşa că vom mai aştepta. Să aşteptăm, zise bătrînul întorcîndu-se spre noi. aşa că gîdele îngălbeni apoi albi. iar condamnatul cel nou începu să plîngă de bucurie. Cîteva luni sau săptămîni, cîţiva ani de viaţă era ceva. Aşa s-au petrecut lucrurile la castel pînă a-mbătrînit Mareje judecător. Numai el ştia care dintre condamnaţi va schimba pe condamnatul călău. şi anunţa aceasta doar în ultimul moment prin curierul de serviciu. ori cum se numea omul acela. Dar Marele judecător anunţa în ultima clipă şi atunci cînd nu se producea vreo schimbare. adică spunea că cel vechi va tăia capul celui nou şi nu invers, iar curierul, cum i-am zis, venea iute să comunice. Odată, un condamnat a urcat pe eşafod. însă călăul aştepta. aşteptau toţi. nimeni nu ştia ce s-a întîmplat. Pînă la urmă au aflat că Marele judecător murise de inimă în iatacul lui. fără ca în prealabil să comunice cum rămîne cu condamnaţii. cel vechi şi cel nou : cine taie capul celuilalt ? Acum, bătrînul ciuli urechile şi privi spre nord. ceea ce făcurăm şi noi. ca şi toţi oamenii strînşi în piaţă. Se auzea. uşor, pocănitul roţilor de la căruţă, apoi scîrţîitul osiilor iar mai tîrziu paşii jandarmilor şi ai boilor. În fine am văzut căruţa, şi în minutul acela se lăsă o linişte adîncă. apoi se ridică un murmur din gîtlejurile noastre. Încet, încet căruţa ajunse la capătul pieţii iar ţăranul opri boii, animale slabe şi cocoşate. Broscoiul stătea întins peste cîteva paie mucegăite. ţinea mîinile pe burtă, legate c-un capăt de lanţ gros. Picioarele în schimb erau libere. Jandarmii îl împinseră cu patul puştilor, apoi cu baionetele, însă broscoiul stătea nemişcat, îi plăcea acolo. se odihnea ori dormea adînc. Ţăranul coborî în faţa boilor. le spuse ceva şi îi mîngîie pe gît. Avea pe el o cămaşă scurtă, izmenele albe erau rupte în fund. încît se observa aproape tot piciorul stîng, slab, subţire ca şi codiriştea biciului. Jandarmii ajunseră la concluzia că broscoiul a leşinat iarăşi. de aceea începură să-i tragă palme grele. auzeam cum se lipeau de obrajii lui, se dezlipeau greu şi se lipeau din nou. Cîţiva dintre ei au fugit să aducă apă. o turnară cu cănile în căruţă. apoi o aruncară cu găleţile. găleţi întregi. zeci de găleţi. Au trecut aşa cîteva ore. venise noaptea. puţin mai tîrziu cocoşii au cîntat de miezul nopţii. dar jandarmii aruncau încă apă peste broscoiul care dovedea o deosebită încăpăţînare. fără rost. Ţăranului îi era frig şi foame. boii mugeau extenuaţi, totul era ireal sub luna îndoită ca o coastă de om sau de cal. Plictisit. bătrînul continuă povestea de pe vremea împăratului Verde sau Albastru. însă nu am auzit sfîrşitul. devenisem nervos şi am coborît în lada uriaşă să scot cătelul care adormise şi visa, visa...

Scenă de teatru — Vas antic

canină

În colţul nord-estic al pieţii, Duma avea o cîrciumă mică şi întunecoasă. cojită pe dinafară şi afumată înăuntru. Pe pereţi golanii au scris cu cretă şi cu cărbune cuvinte obscene şi numele nevestelor infidele. dar cu timpul nimeni nu a mai luat în seamă. fiindcă s-au constatat şi minciuni certe. Desenele cu femei goale atrăgeau atenţia în continuare, băieţii le priveau minute întregi. apoi acostau fetele care se plimbau fără nici un sens spărgînd semînţe. Clopoţelul legat de pragul superior suna puţin răguşit. scotea un ţipăt de copil răguşit cînd se deschidea şi se închidea uşa iar Duma îşi arunca ochii mici şi negri ca gîndacii de bucătărie spre intrare. Fumul de ţigară şi de coceni îţi tăia respiraţia. tuşeai la început ca un ofticos, pînă te obişnuiai. În timp ce ochii înlăcrămaţi te usturau. trebuia să-i freci cu arătătoarele. cu mînecă hainei sau cu podul palmei, trebuia să-i închizi şi să clipeşti de mai multe ori ca să-ţi revii şi să vezi după aceea normal. Cîrciuma avea un singur geam. foarte mic şi închis totdeauna. imposibil să-l poată deschide cineva, murdărit de muşte şi acoperit cu plasele unor paianjeni dolofani.

Într-o dimineaţă, cînd de regulă muşteriii sînt rari. doi bărbaţi mititei şi slabi stăteau la o masă jegoasă ca şi celelalte, în lemnul cărora se auzeau ronţăind carii. Cel cu mustaţă ţinea o scobitoare în gură mişcînd-o uşor cu limba, în rest tăceau amîndoi. Ceva mai încolo beau vin ieftin trei bătrîni. tăceau şi ei privind fiecare şirul lui de amintiri care defilau încet. ramolite, prin faţa ochilor aburiţi. Bărbatul cu mustaţă îi privi o vreme şi zise după aceea, scuipînd scobitoarea :

— Trebuie să-ţi spun la ce m-am gîndit în noaptea trecută.

— Bine, răspunse celălalt fără să-şi exteriorizeze nici cea mai mică curiozitate.

Clopoţelul sună şi intră servitoarea şefului închisorii să cumpere peşte sărat, dar înainte îşi şterse nasul iar cîrciumarul îşi ridică burta şi coatele de pe marginea tejghelei, îndreptîndu-se de spate.

— Dă-ne şi nouă cîte doi peşti, domnule Duma, fără pîine, strigă mai tîrziu cel cu mustaţă.

— Da ce-ţi închipui că eu vînd peştele cu bucata, îl dau la cîntar, nenicule.

— Păi fă cum crezi, cîntăreşte-l, doar îl plătim, ce mai.

— Aşa mai merge, aşa merge, zise şi se aplecă din nou, dispărînd pînă la brîu în butoiul aproape gol, scoase patru peştişori, îi aşeză pe o farfurie şi plecă să ducă comanda, mişcînd capul la stînga şi la dreapta, într-un ritm lent, după cum păşea. Cînd se apropie de masa lor îl izbi un miros de piei tăbăcite, un miros puternic, probabil de cîine plouat. aproape se înecă, însă îşi reveni iute tuşind în farfuria cu peşti.

— Domnule Hingheru. spuse. îmi trebuie o piele de pisică pentru nevastă-mea. ce zici ?

— Ce să zic. om încerca.

— Ţi-o plătesc cinstit sau îţi dau să bei şi să mănînci.

— Mai bea dracu. că am ulcer, spuse Hingheru ducînd la gură un peşte.

— Eu nu-s ţigan. facem tîrgul şi plătesc cînd dai marfa.

Unul dintre bătrînii de alături. cel cu barbă. începu să plîngă sau să cînte. apoi se urcă pe masă şi strigă furios să li se mai aducă vin.

— Treaba stă cam aşa. zise Hingheru înghiţind ultima bucăţică de peşte. Nu se mai poate. Piţule. scîrţîie maţele uscate în burta noastră şi am şase copii. vai de curul lor. Pielea de cîine nu mai valorează doi bani. dracu să ne ducă. de-aia mi-am bătut capul noaptea trecută.

Piţu îl privea. dar se vedea pe faţa lui că nu ascultă.

— Cînd eram copil m-a învăţat o babă să mă prefac în ce vream eu dacă mă dădeam de trei ori peste cap într-un fel anumit şi trebuia să spun nişte vorbe înainte. Mă făceam ied. pisică. găină. urs. oaie. solniţă. piper. orice şi după aceea iar mă dădeam de trei ori peste cap ca să devin copil.

— Him. mîrîi Piţu.

— Mai tîrziu am uitat. că am crescut. veneam obosit de la lucru, m-am însurat. aşa-i în viaţă. uiţi de copilărie.

— Aşa-i. eu nu prea mi-aduc aminte.

— Ba eu mi-am adus aminte noaptea trecută. am încercat să mă dau de trei ori peste cap şi am reuşit să devin vrabie. scaun. sarc. cătel. tigru. sarpe. jder, toată noaptea m-am dat peste cap şi am reuşit.

— Fugi de-aici. spuse rîzînd Piţu şi împinse aerul cu palmele. ca şi cum ar fi alungat o vedenie.

— Eu nu glumesc, domnule. nici n-am băut astăzi.

— Şi ce dacă poţi deveni scobitoare sau cal, cum ziceai ?

— Mă transform în jder cu blană frumoasă. şi tu o să mă duci. deşteptule. la fabrică, mă vinzi pe bani buni. iar eu am să fug. văd eu cum. şi împărţim banii, apoi îi păcălim din nou pe ăia şi pe alţii dacă mă transform în cîine de rasă. în papagal. canar şi tot aşa.

— Hă ! făcu Piţu şi sughiţă, fără să ştie încă dacă treaba aceasta este de crezut.

— Vom avea bani, zise şi rîse Hingheru plimbîndu-şi palma dreaptă peste burta lui suptă.

— O să avem bani, spuse încet Piţu, privind în jur. Deveni deodată bucuros şi optimist.

Observîndu-l. Hingheru scuipă în palme şi începu să le frece vertiginos una de cealaltă. consumînd astfel primele bucurii procurate de ideea care l-a capacitat complet. Piţu observase mai înainte că unele mese din cîrciumă se completară între timp şi abia atunci auzi murmurul continuu care plutea înăuntru prin fumul de ţigară iar din cînd în cînd se ciocneau pahare. Hingheru şi Piţu tăcură o vreme. auzind astfel. la un moment dat. clopoţelul de la uşă. îşi făcu apariţia un ţăran înalt. slab şi cu nasul coroiat. îmbrăcat sărbătoreşte. ca pentru oraş. Printre picioarele lui lungi ţîşni înăuntru un dulău cît un vitel. cu coada stufoasă şi urechele clăpăuge. Cîinele stătu puţin descumpănit iar ţăranul se opri lîngă uşă ca să-şi frece ochii. Revenindu-şi porni spre tejghea. cîinele plecă înainte. ştergînd duşumeaua cu botul. Duma aruncă gînditor de bucătărie pe spinarea cîinelui. după aceea pe faţa ţăranului. de data aceasta mai insistent. admonestîndu-l astfel pentru că a intrat cu pălăria. Ţăranul ceru o tuică. fără să observe surescitarea cîrciumarului. dar acesta spuse după ce înregistră comanda :

— Nu-i voie cu cîini. neică. dă-l afară.

Omul ridică din umeri şi scuturî capul. apoi repetă comanda şi preciză :

— Da nu-i al meu. domnule.

Cîinele mergea precaut printre mese şi pe sub mese cu ziful întins şi nările lipite de podea. oamenii ridicau picioarele speriaţi sau îl loveau. Animalul făcu un ocol prin cîrciumă şi se opri lîngă Hingheru şi Piţu. Ultimul se retrase cu scaun cu tot spre stînga. scăpînd o înjurătură. în timp ce Hingheru ridică piciorul drept să-l lovească.

— Nu da. spuse cineva cu glasul sugrumat iar cîinele se feri sărind înapoi.

— Prinde-l. Hingherule. pune mîna pe el. strigă Duma.

Piţu îi aruncă un cap de peşte

— Fiţi atenţi. vă propun o afacere. auziră ei acelaşi glas de adineauri.

Hingheru şi Piţu au privit prin sală. nu vorbea nimeni tare. numai cei trei bătrîni cîntau. Era o voce cunoscută. amîndoi o cunoşteau.

— Nu fiţi proşti. eu vorbesc. continuă cîinele. Sînt Ilie. Ilie Pitac. ce dracu.

— Prinde. mă. cîinele. strigă Duma şi rise.

Piţu dădu ochii peste cap. simţi un gol în stomac şi nu mai văzu nimic cîteva secunde. Pe de altă parte Hingheru bătu cu pumnul în masă şi începu să-njure. Evident. Pitac i-o luase înainte. După ce îşi va reveni. precum şi în zilele următoare. Hingheru se va gîndi în mod serios la o nouă formulă.

ION IUGA

Polare ceţuri

Lui EMIL BOTTA

Pustie cetatea-n iluminare
patru ruguri ard albastre coame
spre crucea Mîntuitorului la mijloc scrisă
în rugă de clopote
acea femeie
din mine izvodită iar negru revărsat
de nevăzutele furci ruginite acea femeie
rostită de orga bisericilor din deal
pentru noul mîntuitor în dimineaţa necesară
în pîntecul ei îngropat amurg
şi tăcerea ei cu fierăstraie prin noi de cenuşă
între planta luminii şi nimic
între lemn şi nevînt
cîtă pajişte de rapită aprinsă
provincii pestriţe lalele
şi-aceea femeie
pe măşti rînduită cununile lui Lear
amături dinspre umeri — rătăcitoare togă
din cel ce singur moare în vînturi mă cuprind
polare ceţuri
recioplite nalturi zeului
cel plăsmuit osîndei

Te lasă iarba...

Din desenul liniilor un cîine
adastă-n ochiul palmei spinii
ci tu piatră-femeie scornită-n focul rar
dansul unui peşte cu plase urmărit
te lasă iarba scrisă-n calendar
şi goală te întoarce
să mugi din miezul sării să îngropi
uscatele imasuri turmele să-mi strîngi
laptele sîn îl stingi pe voci
să lege urmă
o mugi femeie-n vîrstă trupuri îmi deslegi
aşază ţarini- dor în somn monezi
pe gîtul meu tăiate în nelegi

împrăştiat în cîte trupuri oare
cu dragostele mele voi juca
un ritual cu luminări
un cîine sur la glezne asfinţit
veşnică nestare tu rămîi
în chipurile mele de vîrtej

Dragostea mea

Dormi dragostea mea spre mine fug nopţile tale
veghe palmele-ţi rînduiesc şi lună
albul lor pe cămaşa mea împietrită
cu ochiul mamei în ajunul de Paşti dragostea mea
noapte dormi cumpănă brună să fie
şi cîmpul de la marginea oraşului luminat fie
de semnul tău dacă mă strigi sîngele te neliniştesc
vor coborî atunci stele sfărîmate
în geamuri sfinţi
şi eu voi rămîne dorul unui prun între flăcări
şi în oglindă te voi bruma cu tăceri
pe tine cea mai bună cu nopţile

Ochii

Văzul luminii coboară spartă-i coapsa
şi sîngeră lutul sub picior de ruşinată faţă
respiră urma-n trac gura ta sărbădă
sărută mijlocul vîndut
şi ruginită ţiţa între dinţi
sună palmele pietroase
măr ating de pleoape
ceas bolnav adorm viermii fără contur
lunecîndu-şi bastoanele
prin ploaia de lentile gri
coapsa sîngeră
şi mîinile crispate-n floarea
ucisei vai copilării
aşteaptă
ochii smulşi în prima zi

Furtună

Fulger prin vîrf de clopotniţă
sună clopotele şi cineva trece prin ele
liniştea frigului se apropie
trece furtuna prin noi
cu răsăritul semînţelor
frumoas-o ridică-te

COMAN ŞOVA

Marea

Fiiavul sînge rece a-nceput
În zi de vară lungă să se încălzească
Cît mov şi roşu şi cît galben
Îmi tot orbeau privirile spre cer
Şi ce furtuni de ani mi-a trebuit ;
Vai, cît nămol de inşi au tot trecut
Dintr-o fiinţă-n alta
Să limpezesc culorile în dans amestecat.
Intru din nou în valuri astăzi
De paisprezece mii de ori şlefuit pînă în sînge
Îndemînatec şi tăcut
În valul alb şi neschimbat.
Duminica aruncă în iulie pe mal
Vieţuitoare ce se zbat
Prin sidefii şi roze scoici
Să prindă soarele pe bot
Pămîntul şi albastru tot.

Visez un loc

Aş vrea un loc de pace cu animale blînde
Şi pini stufoşi cu ace argintii
Cu cerul sfînt ca miercurea-n amurg
Şi stîncile de psalm pustii
Să curgă apă lină pe prund de ceară moale
Vreau păsări răguşite mirate de adînc
Să simt în sînge zborul de răcoare
Şi-o lună poposită în viziuni pe-aproape
Să tete fără tipăt pui de tăcere gri
Şi stelele să curgă cu toc de curcubee
Cînd eu plecat de zgomot de femeie
Căzut în gura nopţii în genunchi
Plecat din bună stare înnăclăit de vorbe
Ieşit din pratul vîrstei şi-al străzilor tehui
Turtit de sfat şi prieteni îngreţoşat mereu
Las umerii să crească pe astrul nimănui
Scăpat de cumineţenii de pratul de cărbune
Mă contopesc cu iarba şi fără rugăciune
Să se deschidă ţărna...

Tomuri

Simt ultima naştere
Şi izul de lucernă
Din proaspăta saltea
Ştiu ţipătul de uşurare al mamei
Şi fruntea grea strivită de lumină
Şi frica de-a sorbi din aer
Ştiu japul scurt ce m-a trezit
Şi ţipătul protest al neiinţei
Ştiu rîsul alb care-a rămas
În anii fragezi de acum un veac
Ştiu şapte trepte coborîte
A omului stărmat la-ncheeturi
Şi-acum se zbate undeva în umăr.
O pasăre în veşnic asfinţit

Nici o iubire s-o regret nu ştiu

Sînt tomuri grele de-amintiri
Pe talpa sîngelui ce-aleargă.

Lîngă

Sînt oprit din lucru cu silă de fraze
Nopţile din palmă mor printre hîrtii
Mi-i sîngele mai vîrstnic de extaze
Şi privirea stoarsă de privelişti gri

Doamne dă-mi putere să fiu mut lîngă femeie
Dă-mi în suflet cîmpuri să alerg hai-hui
Fă din vagi infringeri zmee pe-alizee
Dă-mi răbdarea lungă a lui nimănui.

VALERIU ARMEANU

Po

O, Po, îţi port
Ochiul în circă
Şi cîmpul se dă
Peste cap
În matele corbilor...
Păsările au clocit cai
În ouăle şerpilor blînzi ;
Şi aerul, o, aerul
Se închide în pupila frunzelor
Şi curge bolnav
În coama bombată
A rinjetului tău.

La nord de Eden

Cămaşa ta mi se usucă în lacrimă :
Şi trec păsările peste cuiburi
Şi arborii le cad în lapte.
La nord de Eden
Umblă Dumnezeu desculţ
Prin balele îngerilor
Şi se roagă de el să trăiască.
Acolo plîng femeile toate
Peste oasele înselării.
La nord, cu mult la nord,
Zac ouăle în cruci
Şi plouă cu cranii tilhare ...
Ah, suavă ploaie
Ce-mi galopa-n spinare,
Tirîndu-mi în auz
Doi armăsari cu coarne.

Da, primăvara, primăvara

Ieşi furnică din picior
Cu căruţa de mohor,
Toarsă de doi melci ursuzi
Sub un plai cu ochii uzi.
Ieşi din bici
Cînd vara nici
Nu ştie
Să îmbie
Neamul tău
La ea-n tichie.
Ieşi din ploaie
De strigoaie
Să zic frunză de ce-aş vede
Şi sîmbur de cîn' nu crede.

Pentru că lucrurile au un ochi

Din ulcioare
Iar în soare
Clopoţeii de răcoare
Cu copite de ninsoare.
S-au trezit din Bobotează
Cu genunchi' de gălbează
Şi s-au dus la Dunăre
Să bea grai de fluture,
Ochiuri, ochi de tulbure.
Şi s-au dus la drumul mare
Călcînd fluierul pe nare
Şi s-au dus pe miazăcale
O-li-lu din miazăsoare
Foaie surdă nici de stea,
Pe dincolo, pe dincoa,
Hu, hu, hu de geana ta
Albă ca, mai albă ca ...
Foaie lună dai de nai
Clopoţel de o-li-lai,
În auzul tău de pai
Cu trei iele mă stricai.

LIRICA ŞI CANDOARE

— Paul Sterian —

E îndoielnic dacă Paul Sterian parodiază cu adevărat ortodoxismul în versuri dadaiste, așa cum crede G. Călinescu. Poetul a trecut pe la „Unu", dar ca și Sandu Tudor a compus versuri liturgice cu o totală aplicație cucernică : „Acatistul Sfintei Cuvioase Paraschiva" (1932) și „Războiul nevăzut al lui Paisie cel Mare" (1944). Volumul, care l-a determinat pe G. Călinescu să facă această afirmație. „Pregătiri pentru călătoria din urmă" (1932), e scris în spiritul liricii lui Max Jacob, de unde și impresia mistificației. Fervoarea religioasă autentică nu lipsește de aici, dimpotrivă. Ea ia însă forme de exteriorizare scandaloasă prin sinceritatea naivă absolută în care-și imaginează raporturile individului cu divinitatea și trece peste orice ceremonial sacru. După o noapte de boemă petrecută printre apașii și prostituatele din Montmartre, Max Jacob intra în prima biserică întîlnită și, îngenunchind, îi cerea fecioarei Maria iertare cu voce tare, fără să se sfiiască a-i povesti tot ce s-a întîmplat. În fața unui astfel de spectacol care putea fi ușor interpretat ca o farsă enormă, credincioșii părăseau șocați lăcașul sfînt. Candoarea supremă, în mărturisirile de evlavie, chiar cînd acestea îmbracă aspecte bufone prin amestecul elementelor vieții curente cu aspirațiile la mîntuire, îl caracterizează și pe Paul Sterian, ca poet de loc original. Iată tonul familiar în care el vorbește despre pregătirile pentru călătoria din urmă cu cei destinați să i-o faciliteze :

„Am venit să-mi coseşti firele de păr
Domnule bărbier
Ele vor mai crește, ca iarba mai stufoase
Cînd voi fi pămînt nemișcat,
Cel puțin să fiu gata cu proaspătă față
Curat precum în apă gălăgioasa rață,
Cînd Popa o să gargarisească înainte să mă culce,
„Primăvară Dulce"...
. . . . . .
Domnule negustor, am venit să-mi vinzi marfă trainică
Cinci coți de pînză fără de moarte
Fiindcă vreau s-o pui deoparte
Să-mi fie giulgiu după moarte.

Măsoară bine și nu mă înșela, să nu fie pînza prea scurtă,
Să-ncap în ea să nu-mi rămîie picioarele pe afară...
. . . . . .
Acum vin la dumneata, domnule care împrumuți pompe funebre
Nu pot să mă tocmesc cu dumneata pentru o înmormîntare clasa I
De-abia am izbutit să sfrîng cincizeci de lei
Să-mi comand un sicriu de brad

Nu-ți cer să fie cine știe ce lucrat
Dar ai grijă să fie bine încheiat
Să nu se desfacă prea repede
Fiindcă în groapă el o să-mi fie multă vreme pat..."

Fiorul poetic îl aduce aici o naivitate a omului matur, care-și regăsește prin credință o stare de grație infantilă. Humorul rezultă din stîngăcia trăirii ei la altă vîrstă. Sufletul se copilărește, dar nu și mintea care face asociații prozaice. De aici, Paul Sterian scoate un soi de franciscanism fețios, nu fără puritați sufletești adevărate. Încearcă astfel să propovăduiască zburătoarelor evanghelia, luptîndu-se cu indisciplina lor.

Păsărilor, vrăbiilor, lăstunilor
astîmpărați-vă nebunilor,
nu mai ciripiți, nu mai dați din aripi
stați o dată la un loc
nu mai săriți ca mintea în capul nebunului, țop, țop.
Azi vreau să vă predic venirea
Celui care a adus iubirea
Și i s-a dat răstignirea..."

Se face interpretul plîngerii asinului care l-a purtat pe Mîntuitor, că a fost lăsat în neștiința acestei mari sarcini și nu i-a putut gusta fericirea :
„Vai, de ce nu mi-ați spus, de ce nu mi-ați spus
Că pe spatele meu adineauri călărea chiar Isus
Aș fi mers mai țanțoș, ridicînd copita-n sus
Și ce lin, fără să săr, L-ași fi dus !"

Își imaginează căinarea crucii de pe Golgotha :

„Ah, cît m-a durut destinul meu de lemn
Cît aș fi vrut să nu fiu mută, să-l arăt prin vreun semn
Că nu e părăsit, să pot să-mi fring
brațele de lemn la piept să-l strîng..."

Interesante sînt și meditațiile existențiale pe datele unui univers banal, călușeii care aleargă fără să se poată prinde vreodată și ilustrează vanitatea ambițiilor umane, destinul popicelor de a fi trîntite și zădărnicia bucuriei lor că stau în picioare ca oamenii. Aceste reflecții se întorc cum e de așteptat la filozofia Ecleziastului, dar se lasă ghicite și accente mai apăsate puse pe proiecțiile egalitariste creștine. Bogații aduc în biserică o icoană mare de aur. Dumnezeu se desprinde din ea și poruncește cu glas tunător :
„Fericită fie slugărimea
Să iasă afară proprietărimea !"

Ziua de biruință a credinței e văzută la fel, reparînd nedreptățile sociale : „Slava Tatălui izbucnește ca un pistol / Îngerii dau lumea la o parte / Sunînd din trîmbițe de carton / Paiațele și cerșetorii / Sînt singurii care vor sta la masa / Întinsă în grădina publică / De către Duhul Sfînt. /. Lăsînd la poartă cotiuga cu gunoi / Cu piepții și genunchii goi / Cu picioarele goale. Hristos / Vine să prezideze banchetul voios / Fiecare cerșetor va fi astăzi un domn / Care va dărui zîmbete / Celor bogați / cari i așteaptă smeriți / Cu căciula în mînă / La ieșire.

Tablourile sînt compuse cu arta lui Max Jacob sau Cocteau de a înscrie scenele sacre în decor modern, fără a le altera substanța. Principiul e iarăși al familiarității, împinsă pînă la absolută libertate a imaginației naive din pînzele primitivilor, compozițiile tinzînd spre o nouă iconografie à la Douanier Rousseau. Sfînta familie e prezentată ca într-o poză de fotograf, Dumnezeu „îmbrăcat după moda veche", niciodată în picioare, avînd la dreapta pe băiatul lui „chipeș și frumos și care se numește Cristos", sprijinit, fiindcă deși „în floarea tinereții și voinic" picioarele nu-l pot duce, „într-un toiag care pare să fie o cruce".
„Între Tatăl-Său și El
Domnul fotograf așează totdeauna un porumbel
Cu aripi de-argint și cu plisc și ghiare de-argint
Și în cioc porumbelul poartă mărgărint".

La poarta raiului se prezintă, printre capete încoronate și arhierei, domni cu joben și cu pălării moi. Iosif s-a dus la „farmacie". Isus e certat pentru totala lui nepricepere :
„Tare ești nevoiaș
și neîndemînatic.
Hristoase :
Cum te ascunzi
nu e bine
Cum te arăți
nu e bine
întotdeauna ești
de-andoaselea de cît voiești..."

În „Poeme arabe, versuri din o mie de nopți și una" (1933) Paul Sterian trece pe neașteptate de la această candoare senină la continentul torid al dorinței neînfrînate.

Ov. S. CROHMĂLNICEANU

David cîntînd la harpă — ilustrație de manuscris, Biblioteca Națională din Paris

PLEDOARIE PENTRU UN SCRIITOR UITAT

— V. Beneș —

Este greu de înțeles, la prima vedere, de ce un scriitor atît de dăruit pentru fabulos ca V. Beneș a putut fi, vreme de aproape trei decenii, acoperit de cea mai deplină uitare. Concursul de împrejurări care a făcut posibilă această eclipsă a interesului publicistic și editorial pare să ia sfîrșit. Ne pătrundem tot mai mult de prețuirea cuvenită unei modalități nu îndeajuns de ilustrate în literatura noastră dar care pe plan european se bucură de tradiții strălucite. Oricum, V. Beneș n-a ieșit din neant. *Nopțile de sînziene* ale lui Mihail Sadoveanu, cîteva proze ale lui Mircea Eliade, Emil Botta sau Victor Papilian mărturisesc o creație a fantasticului, încă incipientă dar categorică.

În acest domeniu, care a permis literaturii să anexeze teritorii noi, fecunde prin sesizarea unor subtile mutații ale climatului istoric și psihologic și care datorită cultivării unor stări (să le numim enigmatice ori paradoxale) ne-a permis să realizăm metamorfozele existenței contemporane. V. Beneș are, pe merit, locul său. Amintesc aci doar scrisul lui Kafka pentru a realiza la ce dimensiune ne-a ridicat viziunea fantastică, pentru a discerne între ireal și bizarul real, între neverosimil și adevărul halucinant !

Nu a fost un autor prea spornic dar cele două volume de nuvele și povestiri pe care le-a publicat : *Hanul Roșu*, în 1939, la Sighișoara, și *Semn rău*, în 1943, la editura Gorjan, în București, confirmă deplin aptitudinea de investigare a unei lumi tenebroase cu instrumentele caracteristice scriitorului fantast. Experiența mărturisită de prozator prin realizarea unei viziuni moderne asupra supranaturalului nu poate fi despărțită iscusința cu care construiește pe aparențe verosimile un univers terifiant de proiecții întunecate. Ce ne comunică acestea vom vedea imediat, încercînd o succintă trecere în revistă a temelor și subiectelor identificate în creația lui V. Beneș.

În volumul de debut *Hanul Roșu*, publicat la vîrsta de 32 de ani, ascendența e trădată de la prima scriere care dă și titlul cărții. Foarte înrudită în datele generale cu nuvela lui Slavici, *Moara cu noroc*, ea se dezvoltă curînd pe un drum propriu, tensiunea fiind agravată de nota dură, aproape naturalistă inculcată narațiunii de finalul sîngeros. Termenii războiului haiduciei amplifică senzația de spaimă care bîntuie de la bun început. Povestirea nu iese totuși, din cadrul tradițional iar efectele nu contrazic realismul compoziției. Cu *Vraciul Ieronimus* intrăm brusc în plin Ev Mediu într-o lume de vrăji și de ființe damnate. Nuvela fantastică nu-și mai împarte cu nimeni prerogativele. Ciudățeniile lui Ieronimus contrazic luciditatea tîrgoveților fiindcă ele se revendică dintr-o nevoie de neliniște, tipic romantică și la fel de tipic ostilă ordinei prozaice a vieții. Răpirea tuturor copiilor de pe o insulă de către niște corăbieri necunoscuți trimite la o tehnică a blestemului modern. *Biserica din Fraustadt* aduce în galeria de reprezentări a autorului poezia tristă a cufundărilor într-un trecut dureros. Deplasarea planurilor descoperă brusc crime oribile, fapte păginești la auzul cărora judecătorul Irmschler se înfioară cuprins de negre presimțiri. Ascuns în noapte, gonind spre casă, el pricepe că visul care l-a stăpînit n-a fost vană închipuire ci revelarea unui adevăr. Irmschler înnebunește sub povara revelațiilor.

În spațiul realităților ardelene V. Beneș vrea să descifreze simboluri ale epocii, să scoată la lumină sursele încordării. Anii ce vin în întîmpinarea războiului sînt agitați, nesiguri. De aceea scriitorul, cum o și mărturisea în niște însemnări încredințate *Bardului fundațiilor*, dorea să întrezărească prin intermediul evocărilor sale „orizontul încărcat al veacului". Dilemele și conflictele acestuia răzbat în literatura lui V. Beneș cu o forță de proiecție pe care cartea următoare, *Semn rău*, nu va întîrzia s-o releve.

Să spunem pînă atunci că prozatorul născut la Tg. Jiu în 1907 într-o familie de modești intelectuali și care debutase la Cluj în 1931 în revista *Hyperion*, se apropie de grupul reunit la Turda în jurul *Paginilor literare*, împrietenindu-se cu Ion Chinezu, Octav Suluțiu și prin aceștia, mai tîrziu, la București cu redactorii revistei *Meșterul Manole*. Cronicar de artă plastică, V. Beneș va semna în gazete de mare tiraj cronici și eseuri care îi atestă plurala înzestrare și pregătire.

În *Semn rău* propensiunea spre fantastic dobîndește noi și majore valențe. Moralist pătrunzător, prozatorul se ridică în paginile pe care le scrie acum la simboluri și alegorii filozofice cu o certă iscusință de a dezvălui înțelesuri încifrate în faptele vieții și de a lumina taine grele de sensuri. Tehnica sugestiei este frecvent pusă la contribuție cu deschideri, egal de bine stăpînite, spre procedeul dedublării (*Evul Wilhelm, temerarul, Duce de Brabant*), sau al rassolitoarei poezii a decronologiei, al regresiunii într-un timp de violență și primitivism (v. nuvela *Amo, amas, amat*).

Citind povestiri ca *Teodot nebunul* sau *Cetatea cu steaguri albe* sîntem cuceriți de originalitatea excesivă a modului în care fabula aleasă se grefează pe niște incidențe cu netă adresă contemporană. Teodot, cel spînzurat fiindcă vedea departe și cerea bogătașilor să fie mai cumpătați, împărțind la săraci averea strînsă, este o figură de mucenic. Punînd-o în centrul istorisirii nu e îndoială că ea infirmă spusele lui Simion : „Acu', că i-am pus lațul de git totul e în ordine". Nimic nu este în ordine. Pe cerul vinețiu umbra lui Teodot vestește rebel începutul judecății și nu încheierea ei. Cu alte cuvinte, fantasticul nu idealizează nimic, nu falsifică imaginea prezentului, nu construiește o suprarealitate mirifică. Cotidianul e încercuit pentru un examen de fond. Iar cînd Andrei Sutașu moare fiindcă i se refuză dreptul la visare într-o lume care a ucis farmecul suavității *(Floarea albastră)* nu mai avem nici o îndoială. V. Beneș cultivă fantasticul ca un protest față de ordinea socială ale cărei legi le contestă. Patosul contestatar străbate narațiunile sale fantastice într-o încercare de răzvrătire morală. Expresia acestei insurgențe o regăsim în tipurile prezentate, cel mai adesea interpelate de tot soiul de strigoi și demoni care reprezintă, probabil, disimularea acelei conștiințe bolnave a eroilor, neînstare să refacă armonia firii.

Nu e în obiectivul acestor rînduri să insiste asupra meritelor particulare ale formulei aplicate de V. Beneș. O vom face poate, cu alt prilej. Dar e necesar să relevăm că fantasticul modern, cules din toate unghiurile de către scriitor, își propune să anihileze iluziile asupra unui stadiu social crepuscular. De aceea, de la fantomaticul (din *Casa din Strada Primăverii*) la succesiunea de ipostaze demonic-grotești frecvente în tot restul prozelor se comunică un sentiment de nesiguranță față de ceea ce în mod obișnuit numim normalitate. Transfigurarea realului prin reprezentări ce nu-și refuză aura mistică și nici incursiunile în subconștient evocă penumbra în care se zbate conștiința modernă. Dorința de a opta pentru un nou sistem de valori se armonizează cu temerea că operație nu mai este posibilă. Încît totul se scaldă, ca în *Imnurile către noapte ale lui Novalis* într-o gravă și fascinantă ezitare. Derivat din acest dubiu existențial la trăi imaginativul pur sau a evada din real ca un antidot efemer la trăirea măruntă, rutinieră) apare orgoliul interiorizării. Motivul nebuniei, al sinuciderii sau al dublului semnifică astfel despărțirea de realul neacomodant. Ca și voluptatea cufundării într-un plan fictiv de aventuri stranii, de corespondențe senzaționale. Desigur nu totul e resimțit ca autentic, ici și colo recuzita își trădează poncifele.

Însă V. Beneș este un artist de mare relief iar micile scăpări sînt inerente unde travaliul onest se zbate în quasi-anonimat.

În linia unei creații mai apropiate de Edgar Poe prin jocul imaginației și rigoarea dezlegărilor decît de hazardul fantezist și ilogic al lui E. T. A. Hoffmann, prozatorul V. Beneș ne propune o suită de nuvele în care se împletesc ipostaze fantastice cu încheieri realiste. În atari rezolvări morbidul este mult mai puțin perceptibil iar pitorescul subsumat eticului. Prin aceasta este V. Beneș foarte personal. Așadar atmosfera ca și întîmplările se regăsesc dar facultatea de soluționare e inedită. Poate că în privința aceasta să-și fi spus cuvîntul anumite influențe ale literaturii ardelene, precumpănitor etică în linia Slavici-Agîrbiceanu-Pavel Dan pe care V. Beneș a prețuit-o. Cert este că scriitorul nostru detestă împletirea încîlcită de hazard și închipuire, proza sa fiind deliberat subtilă nu însă și confuză.

Romantică în măsura în care clădește pe tipare identificate ea nu pare furată de pitoresc ci de nevoia de a demonstra ceva, de a sugera prin dozajul detaliilor un diagnostic. În felul acesta ca scapă deplin calificativului de maladivă. În plus să observăm și rafinamentul expresiei, siguranța aproape incredibilă cu care este obținut acel inefabil al istorisirii.

În deosebire de fabulosul literaturii orale, V. Beneș apelează la o tehnică savantă. Locul vîrcolacilor și al necuratului l-a luat un personaj stilizat, amestec de alchimist, de vînător și de filozof. Efectul e deplasat față de înfricoșarea rezultată anterior. Destinul nu poate fi învins, în schimb omul nu-l mai așteaptă neputincios să se împlinească. Inventiv și crud, personajul malefic rechemă prin V. Beneș — din umbra trecutului, glasul ochivoc al forțelor răului. Ecoul lor e sumbru și trist. Totuși, nu odată dincolo de toate complicațiile, omul se ridică la nivelul realității suprasensibile, chiar dacă în cele din urmă îl răpun tenebrele. Dominîndu-le, înțelesul etic al actelor omului țîșnește superb din avatarul virtuții.

Henri ZALLIS

NOTE LA O ISTORIE

1

G. Călinescu, în prefața la Istoria sa distingea, în legătură cu întreg cuprinsul istoriografiei literare române, aspectul particular al existenței a trei feluri de specialiști : unii, preocupați de „așa zisa literatură veche luînd-o de la Macarie și ducînd-o pînă pe la Conachi", alții studiind perioada clasicilor și, în sfîrșit, alții cercetînd epoca modernă, de la 1900 încoace. Fiecărei categorii îi era propriu un anume mijloc și un anume scop al cercetării. Iată cum se justifică în viziunea marelui critic, una după alta, cele trei ipostaze ale istoriografiei literare de la noi : „Nu intră în cadrul literaturii decît scrierile exprimînd complexe intelectuale și emotive, avînd ca scop (ori cel puțin ca rezultat) sentimentul artistic. Însă tipăriturile lui Coresi nu au nici cea mai mică atingere cu acest grup de fenomene. Oricît de înaltă va fi activitatea latiniștilor, niciodată Petru Maior nu va interesa pe literat. S-a făcut deci (prima categorie n.n.) o pioasă confuzie între cultură și literatură" (...) „Cercetarea lor (a doua categorie n.n.) „științifică" și ea într-un chip, se limitează la descoperirea de documente biografice, de înșiruiri literare, la considerații de fond și formă după un tipic dat (natura în pastelurile lui Alecsandri, critica socială în opera lui Caragiale) și cu un respect timorat de gloria scriitorului care merge pînă la acuzații de impietate față de criticul cu viziune mai liberă" (...) „Trebuie să recunoaștem că ei (a treia categorie n.n.) sînt singurii înțelegători ai esteticului și ar fi fost cei mai indicați să se aplice asupra întregii literaturi". Ce se cerea unei Istorii a literaturii era unitatea largă a cercetării sub tutela statornică a unui singur principiu, Călinescu înclinînd desigur spre cel estetic. Istoria sa era prima încercare de anulare a celor „trei feluri de specialiști", contragerea și modificarea statutului lor ; viziunea unică și unitară asupra literaturii luînd locul viziunii întreite.

Riscul pe care și l-a asumat, vrînd nevrînd, George Ivașcu publicînd numai primul volum din Istoria Literaturii Române este acela de a fi luat drept un specialist în literatură veche și tratat ca atare. Neexistînd încă întreg ansamblul nu putem vorbi de un principiu guvernator, de o viziune unitară asupra întregii literaturi și nu putem deci observa sau analiza nici sistemul axiologic pe care autorul l-a construit în urma cercetării. Ceea ce ne rămîne de făcut, pînă la apariția următoarelor volume, este să discutăm acest prim volum sub dublu aspect : în sine, deci în litera lui, ca pe ceva suficient sieși, dar și în extensie, deci prin ipotezele făcute posibile de litera lui, ca pe un fragment a cărui semnificație depinde de întreg contextul în care se află și, ca atare, ipotezele pot privi și contextul încă neaparent.

2.

Scriind o biografie estetică a literaturii noastre Călinescu făcea, pentru epoca veche, preliterară, operația de izolare a culturalului de artistic „supunerea întregii materii la aceleași metode strict literare". Un gest asemănător face și George Ivașcu accentuînd însă asupra culturalului, mai mult chiar, asupra formării și dezvoltării conștiinței naționale, urmărită aceasta chiar la autorii „artistici", trecînd pe plan secund contribuția estetică a acestora, preocupîndu-se adică mai mult de faptele și ideile autorilor decît de operele lor. Domnia sa scrie o biografie politică a literaturii. Ea este încă mai tranșantă, mai patetică în argumentație decît Istoria lui Nicolae Iorga și aceea la vremea ei, o biografie politică. Ceea ce impresionează în cartea lui G. Ivașcu e tensiunea extraordinară cu care sînt evocate momentele cristalizării conștiinței naționale pe întreg teritoriul României de azi, într-o neistovită paralelă cu evoluția vieții social-politice și culturale, mergînd pînă în vremurile moderne la jumătatea veacului al XIX-lea. Toate amănuntele unei bibliografii la zi sînt folosite pentru realizarea unui panoramic traversat de la un capăt la altul, pe distanța a cinci secole, de sentimentul unității naționale, de ideea culturii ca civilizație și de convingerea europenizării culturale timpurii. Ca un leit motiv revin de la un secol la altul, de la un personaj cultural la altul, aceleași idei, aproape aceleași manifestări individuale, cu migală căutate și alese din noianul foarte puțin clar — sub toate aspectele — de întîmplări cărora memoria demult li s-a refuzat. Și primul merit al unei astfel de viziuni asupra literaturii vechi ni se pare a fi faptul că deși fatal unilaterală, ea, viziunea, e convingătoare în chiar unilateralitatea ei. De altfel cele mai bine gîndite și scrise capitole ale cărții au la sumar tocmai perioada neartistică a

FLORICA MITROI

Actor

La Cina cea de Taină a perlei rugi statice de seară
și duhul în mîncare cuțitul argintos
planete ancestrale întîoară
înfășurate cum e carnea dulce peste os

actor neant din vergi de sud
cu încheieturi de calciu și de zgîrci
ca ochiul stup de larvă crud
din genuni vinete și dulci

să vină jertfa luda ca un miel
și grîul trist banalul vin
în mreji de absolut plutește el
solar și putrezit divin

să vină jertfa luda un trofeu dement
de vînătoare tainică și veche
în piei de leu să vină lent
săgeată sinele pereche.

O statură de miraj

Se destășoară vînătoarea hibridă și nesenzuală
la limita fantomelor un arabesc de sacre amulete
risipă nepămînteană grație ca ura
sînge rănit de animale exotice și violente

Cum te imaginez galop arid
gazela crește vînătoarea ca un mugur dînd din lemnul plin

Marele Duh stîșie trofeele de vînătoare
cu dinții fantomatici de venin

Și cine știe vînătoarea
cînd carnea cade ca un fruct încins
cît de frigid plutește o statură de miraj
pe jumătate leu pe jumătate paradis.

Un cîntec

E vară ulmii sînt de piatră spiritul e un lăcaș de iaspis
boncănitul cailor în grajd vine de sub pămînt jilav și drund

parcă-aș dormi în apa de gheață a tîntînii
cu dinții dulci și sclipind

Parcă-aș fi păpușă țeapănă de ocru cu poale verzi aromitoare
cu instrumente de magie ca un vierme dolofan și alb convietuind
membranele de pace într-o dulce delăsare
se lasă dumnezeu sclipind

parcă-aș fi un cîntec mort pervers și roșu
din nemurire fluturînd cu spade
gura mea spune Visul parcă ar spune Crima
spune mătase descărnată de atracție spune columbe albe.

A LITERATURII ROMÂNE*

literaturii, de la primele drumuri culturale deschise de pleiada călugărilor pînă la Cantemir și marii cronicari. George Ivașcu se simte în largul său acolo unde viața retrăită a literaturii îi permite să zăbovească asupra detaliilor exterioare operelor, asupra, de fapt, biografiei culturale a unui Milescu, a unui Cantemir sau Costin, dar în primul rînd asupra acelor numeroși autori fără operă însă cu mare activitate de orientare sau de consolidare a culturii. Și dacă patosul criticului nu transpare de cîte ori, în evocarea sa, întîlnește asemenea așteptate obstacole e numai din pricina unor rețineri stilistice sau a dorinței de a păstra o bună măsură între descrierea faptelor și interpretarea lor. Ca biografie politică a literaturii, exaltînd conștiința națională și derivatele ei pe planul culturii, **Istoria...** lui George Ivașcu este expresia unui patriotism fără cusur. Totodată ea se așează în întregime pe intențiile autorului cînd acesta afirma în **Argument** că a încercat să demonstreze „că se poate înfățișa creșterea limbii și a literaturii române ca o realitate structural unitară, dincolo de limitele impuse de vitregiile istoriei unui popor altfel trăind într-un ansamblu atît de omogen".

3.

Cineva afirma într-o cronică recentă, că în **Istorie** George Ivașcu își vădește vocația de jurnalist. Nu știm cîtă blîndă peiorație s-a strecurat în glasul autoruiui opiniei la momentul rostirii, dar dacă prin vocație de jurnalist a vrut să numească sau să înțeleagă capacitatea de a prinde în coeziunea unei sinteze sui-generis fapte disparate, fiecare cu extraordinarul său (uneori nereal ci impus prin formulări ispititoare) atunci a avut fără îndoială dreptate. Istoria aceasta este, mai mult decît oricare alta, o sinteză. Nu a literaturii însă, ci a ideilor social-politice majore care au circulat de-a lungul veacurilor în operele scrise ale culturii noastre sau despre care există mărturii că ar fi fost promovate de cutare sau cutare personaj cultural. Interesul criticului merge cu obstinație numai în această direcție, rareori permițîndu-și divagații în... literatură și atunci, furat parcă de un virtej al formulelor tari, de tipul senzaționalului jurnalistic, supralicitează cu prea multă ușurință : Miron Costin, bunăoară — de altfel foarte bine tratat — apare întîi ca aducînd în „istoriografia românească conștiința tragică", apoi ca autor al celor „dintîi noțiuni de prozodie și de teorie literară românească", în sfîrșit, „La Rochefoucauld al nostru". Pe de altă parte, urmărindu-și programul, acordă mai multă atenție unor opere și autori neluați în seamă ori trecuți cu vederea în Istoriile precedente. De reconsiderări subtile și judicioase beneficiază, în acest sens, Neagoe Basarab și **Învățăturile** sale, munteanul Radu Popescu, corifeii Școlii Ardelene, și încă mai spre răsărituri, „primul umanist de origine română, Nicolae Olahus". Simpatia nemascată a criticului merge mai ales spre îndrumătorii culturali din interior și spre solii culturii române în Europa. Spătarul Milescu, Cantemir, Kogălniceanu sînt tratați cu o voluptate narativă sub care se poate ușor citi participarea afectivității. Este aici mai mult decît o întîmplare, e o corespondență de structură chiar, întrucît, întorcîndu-ne asupra întregii activități de pînă acum a autorului recentei Istorii, vocația dumisale ni se relevă a fi tocmai aceea de îndrumător cultural, în sensul superior al notiunii ; un Kogălniceanu sau un Heliade la altă treaptă, într-o ipostază ce combină universitarul cu jurnalistul, erudiția cu sensibilitatea intelectuală. De altfel Kogălniceanu este evocat cu o nostalgie în vorbe și cu o aprindere în argumente de parcă autorul și-ar fi proiectat în existența aceluia propria-i biografie. George Ivașcu poartă culturii un respect aproape religios cu atît mai mult cu cît nu-și permite nici un moment s-o privească de departe, fiind mereu înlăuntrul ei, un martor și, totodată, un actionar.

Dacă sinteza culturii române sub aspectul ei ideologic și literar își păstrează pe tot cuprinsul cărții atributele, nu tot astfel stau lucrurile în privința stilului. Pe măsură ce se apropie de secolul al XIX-lea, frazele criticului își pierd alerta, se decolorează căzînd deseori la stilul de manual. Am fi înclinați să credem că graba — din motive exterioare necunoscute dar și din niște pricini de interior ușor de bănuit — l-a obligat să renunțe la un mai sever control al propozițiilor. Dar chiar și în această mai fragilă parte a Istoriei sale, G. Ivașcu face dovada capacității sale de sinteză scriind pătrunzător despre Kogălniceanu, Russo și Bălcescu. În general însă resistematizarea faptelor de cultură și literatură într-o sinteză nouă, convingătoare, se lovește în cazul acestei părți de ariditatea stilului.

4.

Dacă a privi literatura prin ocheanul mai larg al culturii, ca implicație a dinamicii conștiinței naționale este o întîmplare cît se poate de fericită și revelatoare, a rămîne numai la această viziune fără pătrunderea în adîncul fenomenului literar spre a-i urmări drumul în el însuși ar fi însemnat ceva mai mult decît o greșeală pentru acea privire care se cheamă totuși Istoria literaturii. George Ivașcu a sesizat această posibilă nepofrivire și, imediat ce a intrat în teritoriul literaturii artistice, și-a luat cu onestitate cuvenitele măsuri de precauție. Ele se numesc cînd Densusianu, cînd Iorga, cînd Ibrăileanu, uneori și Dragomirescu, D. Popovici sau Tudor Vianu etc, dar se numesc în primul și cel mai des rînd Călinescu. Legendele lui Alecsandri sînt comentate prin apel la opiniile lui Călinescu (privindu-l cu toate acestea cu mai mult spirit critic pe autorul Blanduziei decît o făcuse la vremea sa Călinescu). Cîrlova, din două file, numai cîteva rînduri sînt ale autorului **Istoriei**, restul aparținînd lui Heliade, Ibrăileanu și Cioculescu. Heliade, la rîndul lui, e comentat prin D. Popovici, Anton Pann e concluzionat în spiritul și frazele călinesciene, așișderea mărunții Costache Stamati, Al. Pelimon etc. Apelul acesta disproporționat la marii clasici ai istoriei literare e semnul fie al comodității, fie al slăbiciunii în folosirea criteriului estetic. Am avea motive să înclinăm spre ambele variante fie și oprindu-ne numai la două subcapitole : Cezar Bolliac și D. Bolintineanu. Primul, poet fără îndoială minor, este tratat ca atare și desființat în numele unui ferm criteriu estetic (amendînd aici opinia favorabilă a lui Călinescu despre poetul Cîcașului), nu fără a i se recunoaște pe linia unui D. Popovici merite ca precursor al poeziei sociale. D. Bolintineanu, în schimb, mai poet nu doar decît Bolliac dar, credem, cel mai interesant dintre toți pre-eminescienii, nu este privit din unghi estetic și judecățile asupra lui nu reușesc să-i descopere notele particulare (poate și pentru că nu aderă afectiv la poezia acestuia), reducîndu-se la constatări general-informative, dispuse enumerativ și ocolind punctele dificile, dar și cele mai interesante, ale poeziei. Ion Ghica, poate cel mai „pretabil" dintre scriitorii noștri, alături de Mateiu Caragiale, la portretistică, e abandonat după cîteva fraze biografice și foarte generale. Nu opiniile criticului ne displac în ultima parte a cărții ci lipsa individualității lor și dacă am insistat asupra acestei chestiuni este pentru a sugera o rapidă revizuire a capitolelor privind prima jumătate a secolului al XIX-lea atît pentru stabilirea unui echilibru valoric între părți cît și pentru a evita suspiciunile unora referitoare la posibilitățile de a continua lucrarea la un înalt nivel și pentru epoca marilor clasici, iar apoi, a literaturii secolului 20. Nu știu care va fi structura următoarelor volume dar e limpede că nu se va putea supune criteriului cultural-politic din primul volum. De aici încolo singurul criteriu rămîne cel estetic. Întrucît materia viitoarelor tomuri o vor forma, printre alții marii poeți, Eminescu (iar un Eminescu poate face singur valoarea unei Istorii după cum o poate și rata), Macedonski, Bacovia, Barbu, Blaga, Arghezi, și știind că la finele acestui prim volum zona nevralgică e chiar Poezia, ne apare cu atît mai evident caracterul necesar al revizuirii. Modificarea unghiului de vedere se impune chiar dacă acest lucru va implica în întreg ansamblul pierderea unității. Dar fără acest risc, n-am fi avut astăzi, în această **Istorie a literaturii române**, cea mai bună biografie a literaturii noastre vechi, realizată dintr-o înaltă și consecventă perspectivă ideologică și punînd — s-o recunoaștem — în deasă umbră partea corespunzătoare a Tratatului Academiei. Faptul că această **Istorie...** este o unitate în ea însăși deși nu poate fi considerată un fragment dintr-un ansamblu unitar, faptul că ea este o excelentă istorie a literaturii vechi, deși criteriul care i-a stat dedesubt nu poate fi dus sub aceeași formă mai departe, faptul, într-un cuvînt, că ea este o operă închisă, indiferent de volumele care vor veni, ne face să credem că locul ei în peisajul actual al literelor noastre este acela al unui foarte util instrument de cunoaștere a mișcării culturii sintetizînd deopotrivă direcțiile și modalitățile ei de dezvoltare.

Laurențiu ULICI

x) George Ivașcu — Istoria literaturii române (Editura științifică, 1969).

Ciudat, sînt lupii

Ciudat sînt lupii la poartă maturi
la poarta termei ca un cap de prunc hidrocefal
ascultă crivățul perpetuu
delirul lor tentacular

Încalecă pe mînjii ca beția
pe mînjii străvezii ca bronhia de pește
un leu perpetuu printre ei
ațiațor se învîrtește

Ciudat sînt lupii la poartă maturi
la porți cu arme și cu cap de cîine
sîngele lor naiv dezesperant sclipește ca o grapă
ca o dantură tînără de cîine.

MIHAIL SABIN

Glasuri în august

Glasuri în august și ființa poetului
adînc revărsată în aripa lor,
pelerinaje printre porți sculptate, memoria
rămîne în irisul minții, ce zbor
inventează prin incendiul zăpezii de munte
vîntul al verii purtînd peste ape
celula și sîngele versului.

Glasuri în august, se află în noi teritoriul
unde totul răsună : un tărîm legănat
de osul fragil al copilului, munții natali,
marea natală, cărturarii moldavi și munteni
din care începe un sunet și altul
alegîndu-se graiul.

Glasuri în august, un cuvînt rotitor —
generație — adună din fructele-atîtor cuvinte
inima noastră cu bătaie prelungă
care arde cu flacăra razelor sale
în tot ce cuprindem cu fruntea matură,
noi cei chemați către cea mai solemnă
dimineață a anului.

Glasuri în august, august în glasuri
și ființa poetului adînc revărsată
în aripa lor iubitoare.

Al treilea

Nesfîrșire și vid și-acel încă ceva disperat,
poate-aventura de-a rămîne anonim pe orbită
într-un destin rotitor cînd trupului i-e dat
să simtă în celule săgeata otrăvită
și să se prefacă într-un prag neînțeles, mortuar
de care cei aleși își șterg cizmele gloriei
îmbibate de nepăsarea din pratul lunar
și de sîmburii enormului fruct al victoriei,
blestemul de-a fi al treilea sub numărătoare
așteptînd pe Unu și Doi să revină din spații,
setea adîncă a celui rămas la hotare
unde nu se aud răsunătoare ovații,
disperarea tăcută în timpul cînd Unu și Doi
își sprijină țăptura de palidul astru
și se întorc fericiți și glorioși printre noi,
solitara rotire ca un inel de dezastru
nici aproape, nici departe, într-un loc unde sună
vocile lumii estompate și fără vigoare,
aventura de-a inventa lîngă noaptea din lună
cifra Trei într-o tragică numărătoare...
Mereu trupul cuiva înscrie un arc orbital
pentru șansa și hazardul țăpturilor prime
care trec ca un vînt către celălalt mal
pe-un pod de oase vii și anonime.

Viziune

Fugi, îmi șopti disperarea, salvează-te, încă e timpul
să spargi învelișul de piatră absurd și adînc vinovat,
nu vezi, aventura reface o rută de mult cunoscută
și pomii, vai pomii din preajmă au fructul atît de
cărunt !

Rămîi, îmi șopti inerția, aici este totul statornic,
așează-ți țăptura pe soclu, o stranie lumină aleargă
spre nu știu ce zare a umbrei și cum se sufocă
fugind
mereu în căutare de forme acești gălăgioși și perverși.

Văd sîngele meu înainte și eu alungîndu-l din urmă,
să sparg învelișul de piatră absurd și adînc vinovat,
fugi, spune alb disperarea, salvează-te, încă e timpul,
rămîi, inerția îmi spune, așează-ți țăptura pe soclu.

O drumul, ce aspru e drumul și pietrele pline de
lacrimi.

MIRCEA CRISTEA

Așteptăm

Așteptăm să intrăm în pădurile
unde ideile au aprins ruguri de taină.
Sufletele ascultă nedumerite
și peste cîmpia inundată de strigăte umede,
aleargă mîinile noastre neliniștite
să ajungă din urmă vremea.
Pulberi de umbre călătoresc dincolo,
nu ne vedem, numai inimile se scutură
în templele amiezii
și ieșim înviorați de iarbă și păsări
și ne naștem din nou
printre călătorii din marginea vîrstelor.
Pășim acum într-o legendă anume,
numele ne cheamă să deschidem ferestrele
și mersul nostru se leagănă în aer,
deslegînd umbrele păsărilor
de pe malul celălalt.

În miez de zi

În miez de zi se coboară munții
și apele se apleacă într-o geană de cîntec.
Mă trezesc în amiaza legendelor și arunc peste arbori
umbrele sondelor și vîrstele tresar
prin lumina înnobilată de ape.
Vatră de țară se rotește mereu
printr-un ochi neadormit de copil
pînă cînd se aprinde un lan de grîu
prin genunchii bărbaților.
Sub diminețile înalte de august
se trezesc orașele și blocurile bat cu degetele
în frunzișul aerului
mirosind a destin proaspăt.
[illegible] mine și ultimii ciobani
revărsați din munți pentru descoperirea mioriței
din balade și doine

A 25 — A ANIVERSARE

A ELIBERĂRII BULGARIEI

ELISABETA BAGREANA

Parola

Nu știu de cînd și nici de unde,
am apucat această cale
pe care merg tot înainte ;
m-avînt spre culmi,
mă clatin, uneori alunec
spre vaduri tulburi, dar nicicînd
nu mă opresc lîngă izvoare,
zadarnic umbra mă îmbie,
căci eu nu mă abat din calea
pe care am ales-o
ori
ea m-a ales, cîndva, pe mine ?

Deaceea poate,
din zori și pînă-n zori,
tot merg și merg pe-această cale !
Cum să nu merg pe calea care
mi-a încredințat o taină știută
— parola — care mă învață
să pot vorbi cu mine însumi,
cu frunzele căzînd,
cu mugurii crăpînd la soare,
cu-acest stejar crestat de vîrste
și arș de furia din trăsnet,
cu piatra de care mă-mpiedic,
cu cea mai orbitoare stea,
zărită-n viață, doar odată,
apoi necontenit o caut,
mergînd spre ea, pe-această cale !

O, cîtă lume,
prietenă, necunoscută,
încrucișînd privirile,
n-am întîlnit pe-această cale ?
Ne-am regăsit, ne-am despărțit,
numai parola stă credincioasă lîngă mine,
deschide-mi fiecare ferecate,
oprinde zîmbete în lacrimi
Cînd răul vrea să mă ucidă,
întinde mîna ei întăritoare
și nu mă lasă niciodată
străină, singură pe cale !

Dar pînă cînd și pînă unde
voi merge pe această cale ?
Desigur, la un semn, odată
se va opri ultimul pas,
cînd,
cu o ultimă sudlare,
firesc, ușor, ca aderea
de mult răscoapte în scuturare,
le voi încredința parola
— minunea tainei — celor care
în urmă vin, pe-aceeași cale !

DORA GABE

Sfinților părinți

Treziți-am somnul vostru milenar,
Sfinți ai cuvîntului,
să auzim
glasul eternității
și să simțim rădăcinile noastre
crescînd.

Tînjim după înțelepciunea voastră
de care-i văduvită
această lume agitată.
Sîntem flămînzi după calmul vostru
căci numai prin el
pătrundem în tainele gîndului.
Redați-ne virtutea voastră,
să ne putem ruga vouă,
ca la părinții noștri,
cînd cei nebuni, iar răstignesc dreptatea !

Am însetat după puterea voastră
sfințită de atîta suferință,
nemuritorilor în veacuri !

Venim aci,
cu sufletele deschise
ca pentru împărtășanie !
Prefacă-se ruga noastră,
Sfinți ai Cuvîntului !

GHEORGHI DJAGAROV

Adevăr

O, nu strivi cu-atîta nepăsare,
sub pașii grei, această iarbă vie,
tu crezi că ai întrînt-o, dar trăiește,
sorbind flămîndă, chiar în agonie,
din lut, din razele de soare, vlagă,
suavă, dreaptă iarăși să ajungă
și se întinde-n urma ta, vrînd poate,
cu fragede cornițe să te-mpungă !

V. GHEORGHIEV

A noua zi

O, cine nu își amintește de a noua zi din luna nouă,
cînd culegeam în loc de poame, murdare tuburi de
cartușe,
cînd atîrnau în loc de struguri, bărbații atîrnați, sub cerul
străpuns de zvonuri, prag de pușcă și scuturare de cătușe !
Cu ochii de copii văzut-am, cum începeau în plină toamnă
să înverzească frunze moarte, pomi înflorind a doua oară,
cum pietrele prindeau viață și nu știam prin ce minune,
păreau ciudate toate, totuși, era-nceput de primăvară.
Chiar pruncii își scoteau din fașe, roșcații pumnișori de
muguri,
să-ntîmpine în luna nouă, acele clipe minunate.
Părea deasupra noastră cerul, abecedar deschis din care
silabisia chiar viitorul, întîia zi de libertate.
Trăiam o vagă fericire, cum doar în vers se poate spune,
privind cum trec impetuoase acele zile rînd pe rînd,
de soarta bună hărăzite, orînduite mai demult,
acum, simțindu-le aproape, mai vii, cu oamenii cîntînd !

Un sfert de veac, viața noastră trăiește fără de cătușe,
din ziua cînd strîngeau pe stradă copiii tuburi de cartușe !

PENCIO SLAVEICOV

Cît timp ești tînăr

De vise pieptul tînăr, prea lesne, se îmbată,
chiar soarele-i aproape, de aur și fierbinte,
ca tine fără grije, îți pare lumea toată,
biruitor și mîndru, cîntînd mergi înainte !

Cît timp ești tînăr, pare o glumă chinul vieții,
prefaci ușor durerea în dragoste și joc,
nici umbră de tristețe, doar cîntece noroc,
dar vai, cît timp ești oare, în floarea tinereții ?

În românește de
Atanase NASTA — M. MAGIARI

POȘTA REDACȚIEI

PROZĂ
POEZIE

Ion Vasilescu : *„Bucătăreasa din Babadag" (care e de fapt dactilografă și-ar vrea să călătorească, să confrunte jungla cu metropola) alunecă din poveste în poveste (o să-mi zici : păi, Seherezada..., și eu o să-ți răspund : păi, e cu totul altceva) și se rupe unde nu trebuie. Și-mi pare rău, fiindcă știi să scrii, parcurgînd primele cinci file eram convins c-am dat peste un alt debutant, dar pe urmă a venit ploaia de rugină. Trimite-mi, dacă ai, și alte lucrări.*

Tina Cean : *Susții că la 19 ani este șeful „fiilor ploii" și totodată un șef de trib călcînd pe tam-tamuri. Te cred, doar s-au văzut și regi în vîrstă de numai șapte ani. Ploaia, pentru dumneata, e un ucigaș urmărit, iar Luna un ucigaș de fecioare, și-ți vine, din pricina asta, să îngenunchezi ca un călugăr. În timp ce stai în genunchi, cu fruntea pe piatră, vreau să-ți șoptesc la ureche că, luate disparat, multe imagini sînt frumoase în sine. Dar prea puține sînt acelea care să se lege între ele. Ai talent, nici-o îndoială, dar va mai trece vreme pînă să publici proză. Deocamdată ești mult prea exaltată. Și proza se scrie stînd pe scaun, nu sărind într-un picior. Încă îți place șotronul, așa-i ?*

Doru Jucu : *Lucrezi foarte repede, am impresia, de aceea n-ai să ajungi încă să publici. În loc să-mi trimiți cinci-șase schițe săptămînal (și ai o literă așa de măruntă și încîlcită încît va trebui să-mi cumpăr în curînd ochelari !) ai face mai bine să te oprești asupra unui subiect care ți se pare interesant și să-l lucrezi pe douăzeci de fețe. Scriind mult și foarte repede riști să devii o povară. Sper că ai înțeles bine ce vreau să spun.*

Radu de prin Colentina *(că nu putem fi cu toții de la Afumați, nu ?) îmi trimite versuri. Să le citesc și să-i spun dacă e ceva de capul lor. Mie mi-au plăcut. Mai ales aceste două strofe din „Primăvara" : „Primăvară dulce în rochiță de flori / Ai venit zglobie soarele scoțind din nori / Ai pus zîmbete pe fețe, pomi în floare ai îmbrăcat / Ai scos fluturii din scorburi, 'gîzele le-ai încuiat / ...Berze cu picioare lungi, rîndunele grațioase / Rațele cu gîtul întins și cocoșii toți s-acasă / Stoluri mii de păsărele, triluri de privighetori / Ciocîrlia-și drege glasul, drag îți-e parcă și de ciori".*

Margareta Vlad: *Și „Treizeci de arginți" și „Bucuria de a trăi" sînt scrise într-o manieră greoaie, veche. Acel sîmbure de lumină despre care vorbeam mai de mult există și aici. Dar nu știi, nu te pricepi încă să-i dai strălucire. Trebuie să citești mult, mai ales autori contemporani.*

Cezara : În Dragoste și războinare, *n-am găsit decît războinare. Deci...*

Fănuș NEAGU

Tărniceru Doina — Solca. *Versurile trimise prezintă numai o valoare limitată, de album intim. Ex. Cuvintele : „Se preling din orele pitice / Cuvinte tainice, obosite / pe pagini de caiete / cuvinte cu ochi de erete / Coboară din zile / pe scară de sfoară / Cuvinte ce veșnic înșeală".*

Am crezut că în Căutări voi găsi ceva mai revelant. Decepție : „Căutăm mereu / căutăm împreună / cauți tu / caut eu / căutăm cu o mînă / căutăm cu amîndouă" etc. Căutăm degeaba, credeți-mă.

Adrian Doinescu — Loco. *Vagi reminiscențe simboliste, înduioșătoare, minore irizează, pe alocuri sintaxa foarte prozaică a compunerilor dv. : „De ziua ta voi rupe trei petale / din cer / una de zori, una de amurg, una de noapte / Și ți le voi împleti în păr să-nflorească (...) În degete-ți voi trece șaisprezece inele / desprinse din apa lîmpede a lacului de munte / și bătute toate numai în flori albe. / Iar la urmă de tot îți voi împodobi gura / cu o sărutare roșie". Sau : „Mi-e mozaicul gîndurilor împietrit / La clipa cînd ai plecat ; / trei flori mici și albastre" etc. etc. De altfel, explicația referitoare la principiul motor al inspirației dv. e revelatoare : „Am furat din salba unei fecioare / Un bănuț de aur / și l-am lipit drept în creștet. / Apoi am început să cînt".*

H. I. Groza — Brașov. *Îmi place că începeți tare : „Mi-e capul gol de gînduri / ca o oală / și-Abstractul șuieră-a pustiu / ca vîntul". În fine, continuați : „Doar sufletul / o roadă pîrguită / are deplinătatea" etc. Inutil. După ce am aflat cum e cu capul, oricît ați reabilita sufletul, nu vă cred. Să citim altă poezie : „Stau agățat în pomul cunoașterii ca un măr / și prostațiile-mi se rumenesc în galbenul solar". În finalul strofei a doua a aceleiași poezii găsim o nouă și tulburătoare mărturisire : „Stau și aștept ceva ce nu mai vine / Mă aflu un zero colțurat deale iubiri grinde". Versuri silite, greoaie. Și totuși ceva mă îndeamnă să vă scriu : mai trimiteți.*

Memnon — Tohanu-Vechi. *Interesant. Poate renunțați (în vederea publicării) la eschiva pseudonimului.*

Cezar BALTAG

privighetorile persiei

Poeme

De curînd, în Iran, „patria bărbaților-privighetori și a femeilor-roze“ **care au creat** „Zend-Avesta“ **și epopeea** „Șah-Namé“ **— a apărut** „Antologia poeților persani“ **din secolele XI—XX, întocmită de Z. Safa, decan al Facultății de litere din Teheran și secretar general al Comisiei iraniene la U.N.E.S.C.O.**

„Poezia iraniană — **spune antologistul în prefață** — a văzut lumina zilei acum o mie de ani în provincia Khorassan și și-a extins influența dincolo de platoul iranian în India, pînă la hotarele Chinei, precum și în Asia Mică.

Pe măcieșul viguros al literaturii preislamice s-a altoit trandafirul tradiției musulmane și astfel s-a creat arta desăvîrșită a Iranului islamic“.

Cînd Roma și Bizanțul se prăbușeau, cînd Europa cădea pradă sub copitele năvălitorilor și cînd, după un gol istoric de un mileniu, europenii se trezeau la viață și pe ruinele culturii greco-latine își sădeau, timizi, trandafirul Renașterii — Persia secolelor XII, XIII și XIV atingea culmi de aur în poezie prin rubaiatele lui Khayyam și gazelurile lui Saadi și Hafez. Torța liricei iraniene luminează pînă astăzi prin poeți ca Șeibani, Iradj și Bahar. Dăm mai jos cîteva tălmăciri după textele persane din „Antologia poeților persani“ **care va apare la noi cu titlul** „Privighetorile Persiei“.

George DAN

OMAR KHAYYAM

(1040—1132)

1

Nimeni nu s-a pus chezașul îndoielnicului Mîine.
Bucură-te-acum de toate, de iubită, vin și pîine !
— Bea sub Lună, chip-de-lună, căci și-această mîndră Lună
lumina-va multă vreme, negăsindu-ne-mpreună.

2

Sus ! M-apuc de băutură pînă cînd te-oi bea, cămașă,
pînă-o să mă tac la față, cum e fața de măcească !
Minții, care-i o iscoadă, o să-i dau un pumn în gură,
beată-moartă, să adormă dintr-un pumn de băutură.

3

Ieri am fost în ol'ăria meșterului cel de oale.
Două mii ședeau de vorbă sau păstrau tăcerea, goale.
Brusc, o amforă gemut-a : „Unde ni-i olarul, oare ..?
Mușteriul... ? Negustorul ... ? Unde-s ? Oale și ulcioare ..?

NEZAMI

(1141—1209)

O pasăre pe vîrful unui munte
o clipă stă și zboară-n hăuri crunte
Cu cît crescu în înălțime creasta,
sau cît scăzu ea, oare, după-aceasta.. ?
Ești pasărea și lumea-i vîrf de stîncă :
trăiești sau mori tu, nimeni n-o să plîngă.

MOULAVI (RUMI)

(+ 1273)

Cetatea dragostei

Spuse o iubită : „O, tu brav bărbat,
ai văzut orașe multe,-nstrăinat.
Spune-mi, dintre-atîtea cîte-ai străbătut,
ce oraș anume mai mult ți-a plăcut ?“
„O, tu care inimi răpești — i-a răspuns —
vezi, orașu-acela-n suflet stă ascuns.
Decît amîndouă lumile-mi plăcu
mai presus — cetatea dorurilor, Tu !

SAADI

(1210—1298)

Compătimire

Scoate-ți cîlții din urechi, să tac
dreptate lumii de săraci !
Dacă dreptate n-ai să-arăți,
vine ceasul cruntei Judecăți !
Fii lui Adam din lut irup —
mădulare dintr-un singur trup ;
dacă-i schingiuit un mădular,
celelalte-n zvîrcoliri tresar.
De nu suferi chinul tuturor,
om de-ți spun, pe oameni îi cobor !

HAFEZ

(+ 1393)

Mi-ai atins doar inima, ușor,
și s-a sfărîmat în mii de inimi ;
o, cu mii de inimi mă-nfior,
dar mi te iubesc cu mii de inimi.

Mi-ai atins doar buzele, ușor,
și s-au sfărîmat în mii de buze ;
o, cu mii de buze te implor,
dar mi te sărut cu mii de buze !

Diata

Lumea-n beznă-i, patimi mi te ard de viu,
deci de-acum diata trebuie să-mi scriu.
Fost-am păcătos și... am păcătuit..,
Dar cu buze pure,-n grai neprihănit,
spus-am de-ale vieții chinuri de nespus.
Fost-am om și multe prin acestea-am spus.

GEAMI

(1414—1492)

Darul de la josnici

Să pătrunzi cu dinții prin oțel călit
și să-ți tai în unghii drumul prin granit ;
să te tragi pe-o vatră-ncinsă de cuptor
și să stringi jăratic între piecape, ori
să porți pe cărarea capului — poveri
cît nu poate duce-o sută dromaderi
și s-alergi într-una de cu zori de zi
pînă pe-nserate, fără-a obosi —
lui Geami acestea toate lesne-i par
decît de la josnici ar cerși un dar.

ȘEIBANI

(1825—1890)

Flăcările speranței

În tine, o, ramură-ncovoiată a saicimului,
în tine, o, tînăr vlăstar somnoros,
în tine, o, veșteică frunză a toamnei,
pe care vîntul o zdrențuiește pe jos —
văd flăcările speranței !

În voi, lumini ale zorilor,
în voi, petale de văpăi ale Soarelui,
pe care vă zăresc dincolo de crestele munților
ca pe niște cîmpii roșii și albe —
văd flăcările speranței !

În tine, o, luntre spartă a Lunii
ce-aluneci pe-ntinsul mării de întuneric ;
cu toate că tremuri de spaimele morții,
clipă de clipă, plutind pe valuri de beznă —
văd flăcările speranței !

În voi, o, umbre ale celor ce-asudă,
în voi, visuri cufundate în somn,
în voi, crunte dureri adunate în inimi,
în voi, năzuințe rămase în muguri,
în tot ce este și-n tot ce a fost,
în tot trecutul de pulberi din negre morminte,
în trupul rece și mort al unui geamăt —
văd flăcările speranței !

Ilustrație de Angi Petrescu-Tipărescu la „O mie și una de nopți“

IRADJ

(1874—1924)

Băutura diavolului

Într-o noapte, la un tînăr Diavolul s-a dus
și luîndu-și un chip groaznic, șuierînd i-a spus :
„Eu sînt Moartea și tu dacă, să scapi viu, mai vrei,
trebuie s-alegi doar una din acestea trei :
ori de-ndată pe bătrînul tată-ți-l omori,
ori vei sparge sorei tale trunchea, pieptul, ori
din această băutură-o cupă, două, bea,
și-atunci nu mai am nevoie de viața ta !“
Tremură de groază fiul (cred și eu că-i greu,
pentru că de trica morții tremură și-un leu.)
Zise : „Tatăl meu și sora dragi îmi sînt. Nicicînd
nu voi părăsi iubirea lor pînă-n mormînt !
Dar cu băutura asta scap de nenoroc :
beau o cupă și înlătur răul tot, pe loc !“
După ce și-a dous cupă o dădu pe gît,
beat, și soră și părinte-n sînge-a doborît.
De la rădăcină, vița-și arde rodul său
și Allah să mîntuiască lumea de-acest rău !

BAHAR

(1880—1951)

Damavand *)

O, Demon alb cu lanțuri pe glesne de gigant,
o, dom al lumii, — o munte vulcanic, Damavand !
Tu, creștetul ți-acoperi sub chivără de-argint
și te încingi pe șale cu cerc de fier lucind.
Să nu-ți zărească omul cu ochi iscoditori
obrazul blînd și ochii — te-ascunzi pe după nori.
Să scapi de răsuflarea oricărui dobitoc,
de oamenii ca diavoli ce-ți poartă nenoroc —
pierdut în constelații, cu Leul te-ai legat,
cu norocoase zodii de-a pururi cununat !
Cînd firea în revoltă născu din lut ăst glob
ce sufocat de aburi tăcea, s-o facă zob,
lovi-n mînie muma c-un pumn de diamant,
și pumnu-acesta, pumnul ești tu, tu, Damavand !
Da, tu ești pumnul vremii gigantic, gloduros,
și scurgerea de veacuri din neguri mi te-a scos.
O, tu, pumn greu al Terrei, te năpusteste-n cer
și dă-i cîteva ghionturi cu boxul tău de fier !
Dar nu ești pumnul vremii, o, munte, și eu nu-s,
nu-s mulțumit de cele ce ți le-am spus mai sus.
Ești inima mîhnită a negrului Pămînt
umflîndu-se prin vîrste, bolnavă și gemînd,
pornind să ne dezumfle, mulcom, să dea-ndărăt,
durerea alinîndu-și sub camfor de omăt.
Tu, inimă a vremii dă-ți drumu, în sfîrșit,
nu mai dosi-n adîncu-ți jăraticul mocnit,
nu mai păstra tăcere, dezleagă-ți limba, hai,
și nu mai fi mîhnită și rîzi din plai în plai !
N-ascunde vîlvătaia pe dinlăuntrul tău —
te sfătuie un suflet ce-a ars în sineși rău.
De-ascunzi văpaia-n tine și rabzi fără murmur,
vei arde viu în suflet, pe-un suflet ars ți-o jur !
Pe gura ta adîncă, din lavă și cenuși,
natura cea vicleană-ți vîrî un gros căluș.
L-oi smulge din gîtlejul și de pe gura ta,
chiar dacă frînt din trunchiu-mi, suflarea mi-o voi da !
Din pieptu-mi care arde-o scînteie am să iasc,
s-o fulger și să-ți mistui zgura-mpietrită-n pisc !
Așa voi tace, liber, detunător să strigi,
rupîndu-ți ca un Demon și lanțuri și verigi !
Strigarea ta — cutremur stîrni-va, uragan,
din Caspica și pînă în Golful persian,
și limba de văpaie din craterul vibrant
va lumina din munții Albroz în munții-Alvand !
O, Mamă-ncărunțită de veșnice zăpezi,
un stat îți dă copilul ce urgisit ți-l vezi :
ridică-ți alburiul văl, cată împrejur
și-așează-te în tronul de vinețiu azur.
Balaur, dă năvală, revarsă foc pe nări,
și rage de mînie ca leu-n patru zări !
Gătește-ne-un amestec ne-nchipuit de bun
și fierbe-ne în clocot vîrtosul, nou magiun
din pîlpîiri de flăcări, pucioasă, gaze, scrum,
din aburi și nămoluri și duhnitorul tum,
din focu-atîtor inimi gemînde arzător,
din fulgerul pedepsei căzînd, răzbunător !
Pe Rei [2]) trimite-ți norii să slobozească ploi
de flăcări, groază, sînge și ură în șuvoi !
Deschide porți din iadul de smoală să reverși
păgîne plăți asupra unor păgîni de perși,
așa cum măturat-a vulcanul din Pompei
sub val de lavă : tineri, bătrîni, bărbați, femei !
Răstoarnă temelia acestui turn, perfid,
stîrpește-această stirpe, prăvale zid cu zid
și piatră după piatră, smulgînd din rădăcini
cetatea întristării cu-atîți inerți, meschini —
și mîntuie-i de chinuri pe cei ce dau lumini !...

În românește de
Sorkuté SAIDI și George DAN

[1] Pisc vulcanic din munții Alborz dominînd Teheranul.
[2]) Numele antic al capitalei Iranului.

LUCEAFĂRUL

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef : Ștefan Bănulescu
Redactori șefi adjuncți :
Cezar Baltag, Fănuș Neagu,
Gheorghe Tomozei
Secretar general de redacție :
Constantin Țoiu

REDACȚIA :
București Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon : 11.51.54 ; 12.16.10

ADMINISTRAȚIA :
Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18.33.99

ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII“

Prezentarea grafică : Mircea Popescu
Paginator : Nicolae Ion.